

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Identifikace romského etnika s církvemi

The identification of gypsy ethnicity with churches

Katedra systematické teologie

Studijní obor: Husitská teologie jednooborová

Forma studia: kombinované

Vedoucí práce:

Doc. ThDr. Jiří Vogel Th.D.

Autor:

Pavel Sivák

Praha 2013

Poděkování

V prvé řadě bych rád poděkoval všem těm, kteří byli ochotní jakýmkoli způsobem se podílet na výzkumu a poskytli mi případné rozhovory. Velké poděkování také patří mojí manželce Bc. Zuzaně Sivákové dis., za to, že semnou měla při psaní této práce pochopení, prováděla dílčí gramatické a stylistické úpravy a pomohla mi s gramaticky správným překladem abstraktu a resumé do angličtiny. Dále pak bych chtěl poděkovat paní Mgr. Haně Syslové, která mi doporučila odbornou literaturu, bez které by tuto práci nebylo možné napsat. Mgr. Pavle Polákové a Mgr. Nadě Synkové za stylistickou a gramatickou korekturu, Mgr. Ondřeji Kováčovi za poskytnutí jeho diplomové práce „Cesty a formy misijního svědectví mezi Romy v České republice na přelomu tisíciletí“. V neposlední řadě bych velmi rád poděkoval svému vedoucímu bakalářské práce Doc. ThDr. Jiří Vogelovi Th.D. za jeho nesmírnou trpělivost a péči, kterou mi při psaní práce věnoval.

Pavel Sivák

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci „Identifikace romského etnika s církvemi“ zpracoval samostatně a pouze s pomocí uvedených pramenů.

Souhlasím s tím, aby moje bakalářská práce byla zveřejněna ke studijním účelům.

V Praze dne 10. 7. 2013

Pavel Sivák

Podpis: _____

Anotace:

Tato bakalářská práce „Identifikace romského etnika s církvemi“ zachycuje nejen historii Romského etnika, ale také jeho zvyky a tradice, aby pak navázala a poukázala na církve, které se romskou misí zabývají a vyvrcholila výčtem Romů, kteří se do církevního života sami zapojili. Skutečnost, že výrazná pozornost je věnována historii, tradicím a zvykům, je způsobena neoddiskutovatelným faktem, že od dokonalého poznání historie a tradičních zvyklostí se pak odvíjí další možná misijní i jiná případná pomoc.

Klíčová slova:

Romové – církve – misie – romské tradice – dějiny Romů

Annotation:

This bachelor's thesis "The identification of gypsy ethnicity with churches" speaks not only about history of gypsies, but speaks about their customs and traditions too. The main part of this thesis is about churches which deals with gypsy mission and about gypsy preachers. But the history of gypsy nation is very important part of my thesis too, because only if we can understand our history, we can help ourselves best too.

Keywords:

Gypsy – church – mission – gypsy tradition – history of gypsy community

Obsah

1.	ÚVOD.....	8
2.	Rychlý historický přehled	10
2.1	Odkud přišli?.....	10
2.1.1	Cikáni nebo Romové	14
2.2	Romové v Čechách	15
2.2.1	Počátky persekuce	18
2.2.2	Asimilační politika socialistického Československa.....	20
2.2.3	Romská otázka od roku 1998 po současnost	21
2.2.4	Proromská politika státu – Vznik romských poradců a jiných úřadů	22
2.2.5	Romští poradci na Okresních úřadech	23
3.	KAPITOLA: ROMOVÉ, TRADICE A SPRITUALITA.....	28
3.1	Romské zvyky a tradice	28
3.1.1	Úcta	28
3.1.2	Výchova	29
3.1.3	Jídlo	29
3.1.4	Svatba.....	31
3.1.5	Pohřeb.....	32
3.1.6	Náboženské představy a spirituality	33
4.	KAPITOLA: MISIJNÍ ČINNOST MEZI ROMY.....	35
4.1	Římskokatolická církev.....	35
4.2	Českobratrská církev evangelická.....	37
4.3	Pravoslavná církev	38
4.4	Evangelikální církve.....	38
4.4.1	Bratrská jednota baptistů.....	39
4.4.2	Křesťanské společenství	40
4.4.3	Armáda Spásy.....	40

4.4.4	Marián Mucha	40
4.4.5	Malá Moskva na pražské Hůrce	40
5.	KAPITOLA: ROMOVÉ AKTIVNĚ PŮSOBÍCÍ V CÍRVIČH	41
5.1	Římskokatolická církev.....	41
5.1.1	Mgr. Vojtěch Vagai.....	41
5.1.2	Paed.Dr. ThDr. Eugen Fejczó Ph.D.....	41
5.1.3	Michael Mižigar.....	42
5.1.4	PhDr. Vlado Olah.....	43
5.2	Českobratrská církev evangelická.....	44
5.2.1	Mgr. Ondřej Kováč	44
5.2.2	Pavel Sivák (laický kazatel – jáhen bez dekretu)	44
5.3	Pravoslavná církev	46
5.3.1	Mgr. David Dudáš Rokycany.....	46
5.4	Církev Bratrská	47
5.4.1	Bc. Patrik Horváth	47
5.4.2	Zdeno Žiga	47
5.5	Bratrská jednota baptistů.....	47
5.5.1	Mirek Richter.....	47
5.5.2	Květa Richterová	48
5.5.3	Marián Mucha	48
5.6	Křesťanské společenství.....	48
5.6.1	Emil Čonka.....	48
5.7	Emil Adam	49
6.	ZÁVĚR	50
7.	SLOVNÍK ROMSKÝCH VÝRAZŮ A SLOVNÍCH SPOJENÍ	52
8.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY a internetové zdroje	54
	Resumé:.....	56

Seznam příloh.....	57
Přílohy:	58

1. ÚVOD

Hlavním důvodem, proč jsem se rozhodl napsat svoji bakalářskou práci na toto téma, je už sám fakt, že jsem Rom. Rom, který od svých šesti let vyrůstal v pěstounské péči, kde se také poprvé setkal s Bohem. Čím jsem byl starší, tím víc jsem si uvědomoval, jak Bůh člověka v jeho životě zázračně vede a všechno to, co jsem o něm v Písmu poznal, jsem najednou viděl, že se v mém životě naplňuje.

Soužití majority s romskou minoritou jsem se začal zabývat až ve svých jedenatřiceti letech, kdy jsem na Okresním úřadě v Hradci Králové nastoupil jako romský poradce, což při zpětném pohledu vidím jako Boží vedení k tomu, že romská otázka a soužití minority bude mým celoživotním tématem.

Tato moje práce se ale nebude soustředit na civilní život, nýbrž na duchovní a náboženský život romského etnika, který se od duchovního a náboženského života majority liší. Cílem této práce náhlednout do romské spirituality a její uplatnění v životě. Objasnit, jak se Romové k církvi stavěli a staví. Jaké bylo jejich pojetí víry v době indického exodu a v době migrace a jak se změnilo poté, co u nás byli nuceni přestat kočovat a usadili se.

V první části se budu zabývat trochu historií, ve které nastíním, odkud Romové přišli, podíváme se do doby závrtných a revolučních změn pro Romy žijící na území Čech, které provedla velmi moudrá žena Marie Terezie, zastavíme se u normalizačních metod asimilace Romů a připomeneme si změny, které pro Romy nastaly po usnesení vlády České republiky ze dne 29. října 1997 č. 686 ke zprávě o situaci romské komunity v České republice a k současné situaci v romské komunitě.¹ Ve třetí kapitole odkryjeme některé romské tradice a zvyky, se kterými se v běžném životě české majoritní společnosti nesetkáme, a je dost možné, že někomu to vše připomene staročeské zvyky. Čtvrtou kapitolu jsem věnoval misijní činnosti státem uznávaných církví, a poslední kapitola pojednává o Romech, kteří aktivně působí v některé ze státem uznávaných církví v ČR.

¹ RADA VLÁDY PRO NÁRODNOSTNÍ MENŠINY PŘI ÚŘADU VLÁDY. *Usnesení vlády č. 686: Zpráva o situaci romské komunity v České republice* [online]. 1997 [cit. 2013-06-30]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/usneseni-vlady-cr-ze-dne-29--rijna-1997-c--686-1429/>

Veškeré biblické citace, které jsem v této práci použil, jsou z Bible Písmo svaté Starého a Nového Zákona Ekumenický překlad, který roku 1984 vydala Ekumenická rada církví v ČSR. Pokud není za textem nebo v poznámkovém aparátu uvedeno jinak.

2. KAPITOLA: RYCHLÝ HISTORICKÝ PŘEHLED

Jsem si vědom toho, že těchto několik stránek o historii Romů, které v této kapitole předkládám, nejsou vyčerpávající, přesto je pro následné pochopení dalších kapitol a celkového pohledu na Romy pokládám za velmi důležité. Dva roky mého působení ve funkci romského poradce mne totiž přesvědčily, že žádný národ, ani etnikum nelze plně pochopit, natož mu jakkoli pomoci, není-li člověk podrobně seznámen s kulturou, způsobem života a tradičními zvyky toho, kterého etnika, jelikož i Romové mají svou tradici a historii. Užívám-li někde označení Rom a jinde Cikán, je to proto, abych dodržel citaci - parafrázi Fräsera nebo Horvátové. Jde pouze o to, že historické analýzy hovoří o Cikánech, zatímco novější literatura o Romech.

2.1 ODKUD PŘIŠLI?

Mluvíme-li o Asiitech, řekneme, že jsou malí, mají nažloutlou pleť a šikmé oči. Budeme-li chtít stejným způsobem hovořit o původních obyvatelích Afriky, řekneme, že jsou střední až vyšší postavy, velmi tmavé pleti, mají velké rty, velké oči a jsou velmi temperamentní. Co ale říci o Romech? Většina z nás je označuje jako černovlasé, tmavší pleti, nedbale ustrojené, velmi temperamentní, mluvící jiným jazykem a přestože žijí na našem území již několik staletí, většina je považuje za nepřizpůsobivé, za ty, kteří nedodržující pravidla slušného chování.² Ale záleží na každém z nás jednotlivě, neboť takovýto náhled společnosti zprostředkovávají především neromové, kteří takto o Romech mluví z vlastní nelichotivé zkušenosti. Jako bývalý Romský asistent jsem s Ondřejem Kováčem zajedno v tom, že každého Roma je třeba posuzovat jednotlivě, jelikož paušalizované informace jsou většinou zkreslené, nepřesné a velmi zavádějící.

Přestože první bádání o Romech v 16. století byla věnována především lingvistice, přinesla mnoho užitečných informací. Zde bych zmínil první dva Holanďany. Smírčího soudce Johana van Ewsumana, kterého romský jazyk zaujal natolik, že několik frází a výrazů dokonce zapsal. Stejně tak některé výrazy zaujaly i druhého badatele Bonaventuru Vulcania,

² KOVÁČ, Ondřej. *Cesty a formy misijního svědectví mezi Romy v České republice na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003, s. 10. Diplomová práce. UNIVERSITA KARLOVA V PRAZE-EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA. Vedoucí práce Prof. ThDr. Pavel Filipi.

kteří si také některé výrazy zapsal a tak vznikl jakýsi první slovníček obsahující 71 romských výrazů – slovíček. Práce obou těchto pánů se tak stala jakýmsi prvním pokusem pochopit něco ze života Romů a tím se jím alespoň trochu přiblížit. Přestože Bonaventurova práce byla plná chyb, ukázala, že Romové se dělí nejen do skupin, ale i do podskupin a že je třeba velmi bedlivě rozlišovat mezi pravými Romy a mezi těmi, kteří jejich stylem života pouze žijí. Bonaventura se také domníval, že Romové přišli z Etiopie, která se nazývala malý Egypt. Poté se dalších 150 let objevovaly mnohé další práce o Romech, ve kterých se jejich autoři nejen odvolávali na autory, z nichž čerpaly, ale také neustále opisovali ty samé omyly, kterých se dopustili Ewsuman a Bonaventura. Co v nich bylo ale navíc, byly návody na represí proti Romům a slova k jejich odsouzení.³

Velmi zajímavá je také Fraserova zmínka o disertační práci Jakoba Thomasia z poloviny 17. století, ve které popisuje domněnku, že se kdysi dávno v Evropě skutečně objevila skupina poutníků, ale většina z nich se musela vrátit zpět. Podle něj to byli Cikáni, kteří zůstali v Evropě a protože se propadli na samé dno společnosti, mezi lupiče, byli schopni naprosto jakékoli špatnosti. Zajímavá je také Fraserova zmínka o posledním badateli – německém právníkovi Ahasuerusovi Fritschovi, který teorie o exotickém původu Cikánů považoval za příliš složité. Jediný názor, který s naprostou jistotou zastával, bylo to, že Cikáni jsou pouze tlupou zlodějských lenochů, kteří se spolu dorozumívají tajnou řečí.⁴

Teprve až sedmdesátá a osmdesátá léta 18. století vědci pomocí jazykového rozboru upozornili na pravý indický původ Romů v Evropě. Ondřej Kováč ve své diplomové práci také zmiňuje Jacoba Brianta, který pomocí romských slov, které posbíral roku 1776 na tržišti ve Windsoru, dokázal, že romština je indoíránský jazyk a že některá slova si vypůjčil jak z řečtiny, tak i od Slovanů.⁵

Když pak roku 1777 Johann Rüdiger v Halle, na podnět školního inspektora H. L. C. Bacmeistera ze Sankt Petěrburgu požádal jakousi cikánku, aby mu přeložila jeden text do svého dialektu, zjistil, že její překlad se v mnohém podobá především hindštině. O pět let později pak Rüdigerovi vychází esej, která nejenže upozornila, že by se dějiny cikánů měly

³ FRASER, Angus. *Cikani*. Praha: Lidové noviny, 1998, s. 154-158. ISBN 80-7106-212-X.

⁴ Tamtéž. s. 157

⁵ Tamtéž. s. 161

stát předmětem dalšího vědeckého bádání, ale také by se k těmto lidem měla osvícenecká společnost změnit přístup. Roku 1783 vychází Němci Henrichu Grellmannovi z göttingenské university kniha *Die Zigeuner*, která vyšla v anglickém, francouzském a nizozemském překladu, v níž byly odhady počtu cikánů v Evropě sice ještě nepřesné, nicméně se zdá, že Gellmann v ní používá o mnoho spolehlivější zdroje, než bylo tehdy zvykem. Kromě počtu cikánů žijících v Evropě, které uvádí v počtu 700 až 800.000, zvláště v Uhrách, Sedmihradsku, ale vysoké zastoupení cikánů popisuje také zejména na jihu Španělska, v Itálii. O mnoho méně ve Francii (vyjma Alsasko a Lotrinsko). Stejně tak málo cikánské populace jako ve Francii, napočítal také velmi malý počet i ve Švýcarsku, Nizozemsku a Německu (mimo Porýní). Je bezesporu velmi zajímavé, že to byl právě Gellmann, který jako první upozornil na to, že Romové se mezi sebou dělí do skupin podle řemesel, které vykonávají.⁶

Jak tedy vidět, tehdejší, Rüdigerovo, Grellmannovo, a dost dobře bychom k nim mohli přiřadit i Briantovo bádání, ukázalo, že Romové přišli z Indie, což přijala i celá tehdejší akademická obec. Píše-li tedy ve své diplomové práci Mgr. Ondřej Kováč, že: „Naši úvodní otázku – odkud přišli a kdo jsou Romové – nám nejlépe pomohou objasnit výsledky komparativní lingvistiky“,⁷ bude jistě nejlepší obrátit se na odborníci, na slovo vzatou, Dr. Milenu Húbschmannovou, kde se k tomuto v učebnici „Romaňi čhib“, kterou lektorovala, vyjádřila: „Součástí indoevropské jazykové rodiny je – kromě skupiny indické, kam patří např. hindština, bengálština, paňdžábština, ale i romština – dále skupina jazyků íránských, baltských, slovanských, germánských, románských, keltských aj. a dále jazyky samostatné, jako arménština, albánština, řečtina apod.“⁸ Komparativní lingvistikou se ve své knize „Kapitoly z dějin Romů“ na straně 7 zabývá také Dr. Jana Horvátová, u které zjistíme, že pro některé evropské národy, kde se Romové byt' jen na čas uchýlili, bylo „Dom“ nevyslovitelné, tak si jej přizpůsobili svému jazyku. Proto se v odborných literaturách setkáme i s pojmenováním třeba „Lomové“, jako třeba v Arménii, ale už tam, kde se mluvilo arabsky, se opět setkáváme s pojmenováním „Dom“. Přesto ale se u většiny evropských národů hláska

⁶ KOVÁČ, Ondřej. *Cesty a formy misijního svědectví mezi Romy v České republice na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003, s. 13. Diplomová práce. UNIVERSITA KARLOVA V PRAZE-EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA. Vedoucí práce Prof. ThDr, Pavel Filipi.

⁷ Tamtéž. str. 13.

⁸ ŠEBKOVÁ, Hana a Edita ŽLNAYOVÁ. *Romaňi čhib: Učebnice slovenské romštiny*. Praha: Fortuna, 1999, s. 11. ISBN 80-7168-684-0.

„d“ díky výslovnosti přeměnila na „r“ a tak se z „Domů“ staly „Romové“. Toto pojmenování Rom ale používali Romové sami.⁹

Z toho, co jsem zde pomocí našich předních romistek popsal, je nejdůležitější patrné, že Romové vyšli z Indie. Co je ale vlastně nutilo odejít z Indie? To je jednou velkou neznámou, stejně jako to, zda odešli všichni najednou, anebo po skupinkách. Byl to, co je nutilo odejít nájezd kočovných „proto – Nordů“, kteří se považovali za „árie“ nebo to byly nájezdy Turků, anebo to byl hlad? Jediné, co lze určit, je opuštění indické pravlasti a to v rozmezí 3. – 9. možná 10. století před našim letopočtem. Dále je dle komparativní lingvistiky, (připomeňme si průkopníka Rüdigerera, který pomocí jedné Sankt Petěrburgské Romky přišel na to, že Romové musí pocházet z Indie), zcela jasné, že romština byla ovlivněna jazykem národa, kde se zrovna na nějakou dobu usadili. A čím déle se na daném území zůstali, tím více do svého jazyka – romštiny přejali více slov. Tak třeba ta skupina, která se na území tehdejší Perské říše (dnešní území Íránu) zdržela celkem dlouho, přejala do svého jazyka slova jako: zor – síla, grast – kůň, anebo khangeri – kostel. Další místo, kde se Romové nezanedbatelnou dobu zdrželi a někteří dokonce usadili i natrvalo, byla oblast Arménie. A jelikož ale pro Armény bylo slovo Rom nevyslovitelné, vyslovovali jej Lom, a proto se potomci usazených Romů v Arménii nazývají Lomové. Podle Dr. Horvátové všechny romské dialekty obsahují také řecká slova, protože i na řecky mluvícím území se Romové dlouho zdržovali. Další cesta romských skupin pak vedla úžinou Bospor nebo Dardaneli, přes Balkán, až do Evropy. Z původně dosti velké skupiny se tak na nejrůznějších místech štěpily skupinky, které již měli putování dost, a usadily se tam, kde zrovna byly. Jiné skupinky měly zase chuť se vrátit zpět do Asie a tak se vrátily.¹⁰ Agnus Fraser k romským dialektům říká, že jen v Evropě je jich přes 60 a přestože jsou některé vzájemně příbuzné, jsou často navzájem nesrozumitelné. Jedno je ale podle Fräsera jisté. Romové si svou původní řeč, bez výpůjček slov jazyka národa, ve kterém se byt' jen na čas usídlili, ponechali, aby tak měli svou vlastní tajnou řeč, které by nikdo nerozuměl (asi tak, jako když jsme si jako děti proti cizí partě vymýšleli svou

⁹ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. vyd. Lidové noviny, 2002, s. 8. Vydala společnost Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s.

¹⁰ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. vyd. Lidové noviny, 2002, s. s. 9-10. Vydala společnost Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s.

vlastní řeč tím, že jsme buď mezi jednotlivé hlásky vkládali jiná písmena, anebo jsme celé slovo zpřeházeli).¹¹ A právě tato jejich universální řeč se stala hlavní dorozumívací řečí.¹²

Osobně bych rád Romy považoval za jeden národ, stejně jako tomu je u jiných národů. Předkové Romů se tedy nejspíš již v Indii řadili do určitých domských kast a podkast, ze kterých se pak pro tuto skupinu vžilo obecné pojmenování Domové. Odtud tedy nejspíš pojmenování tohoto společenství lidí Romové, kdy pro některé evropské národy byla hláska „D“ nevyslovitelná a tak jí vyslovoval jako „L“ – Lomové, jako třeba v Arménii. Přesto ale se u většiny evropských národů hláska „d“ díky výslovnosti přeměnila na „r“ a tak se z „Domů“ staly „Romové“. Nahlédneme-li ale opět do lingvistiky, tak zjistíme, že jméno Rom používali jako své označení Romové sami, neboť Rom = muž, Romni = žena a Roma, ale taky Romale = lidé, jako příslušníci určité skupiny lidí – etnika. Použití pojmenování Cikán je tedy vyloučené, jelikož toto není pojmenování jejich název, nýbrž jde o pojmenování, o kterém pojednávám v následující kapitole.¹³

2.1.1 Cikáni nebo Romové

Řekl-li v roce 1999 tehdejší ministr školství mládeže a tělovýchovy Eduard Zeman, že Cikán není žádné hanlivé oslovení, protože se tyto lidé tak sami označovali¹⁴, nezbyvá než s tím nesouhlasit.

Ano, je sice pravda, že nám Romům v Československu po mnohá desetiletí komunistické diktatury říkali cikáni, ale jsem přesvědčen, že žádný Rom, kdyby znal původ a význam tohoto pojmenování, by se s tímto označením vnitřně neztotožnil. Přesto je v této souvislosti nutné doplnit, že i v současné době se v Německu setkáme s označením romského etnika jako „die Zigeuner“ a v Anglii „the gypsies“.

Nahlédneme-li tedy do odborné literatury, zjistíme, že většina českého národa při pojmenování Romů – Cikáni pozapomněla, že Romové, byli v jednu chvíli při své pouti z

¹¹ FRASER, Angus. *Cikani*. 1. vydání. Praha: Lidové noviny, 1998, s. 161-166. ISBN 80-7106-212-X

¹² Pozn: Viz argot – vrstva slovní zásoby užívaná společenskou spodinou – galérkou (zloději, překupníky, narkomany apod.). účelem tvoření zvláštních pojmenování je utajit obsah sdělení před nezavěšenými posluchači.

¹³ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. vyd. Lidové noviny, 2002, s. 7. Vydala společnost Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s. Osaženo v HÜBSCHMANNOVÁ, MILENA: *K POČÁTKŮM ROMSKÝCH DĚJIN*. In: Černobílý život. Praha 2000, s. 9–13.

¹⁴ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. vyd. Praha: lidové noviny, 2002, s. 11. Vydala společnost Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s.

Indie zaměnění s příslušníky heretické sekty Athsinganoi, která se v Malé Asii věnovala věštám a magii. Již kolem roku 1068 se totiž jakýsi mnich z kláštera na hoře Athos zmiňuje o lidech zvaných Athsinganoi nebo Antsigános (Anthiganoi), kteří se v oblasti Cařihradu pohybovali.¹⁵ Pojmenování „Cikán“ tedy chápeme jako zkomoleninu slova „Athsinganoi (Athinganoi)“. Je sice pravdou, že Romové se věštěním také zabývali, jak nám tuto skutečnost mnohé televizní pohádky zprostředkovávají, ale nebyl to jejich hlavní způsob obživy. Jejich hlavní obživou bylo kovářství, kotlářství, hrnčířství, výroba cihel apod., ale věštám se věnoval jen malý okruh.¹⁶

Přesto oslovení Cikán, jak jej starší generace znají v češtině, zvláště z totalitního režimu, ve světě zdomácnělo. Německy je to Zigeuner, italsky Zingar, francouzsky Tsigan, maďarsky Cigany, anglicky Gypsy, atd.¹⁷ Všimneme-li si dobře některých označení, jako třeba anglického Gypsy, španělského a francouzského Tsigan, ale i Gitanes, tak nás naše myšlenkové pochody povedou někam do Egypta. „...podobně vznikla v minulosti i přezdívka pro Romy, jako např. ve slovenštině Farahún nebo v maďarštině Fáraó népe (faraónův lid), která má jednoznačně negativní konotaci. Je zjevné, že všechny uvedené termíny mají nějakou souvislost s Egyptem.“¹⁸

Je pravdou, že slovo Anthigan, jak dále ve své knize „Kapitoly z dějin Romů“ uvádí Dr. Horváthová, mělo hanlivé zabarvení, které žel nezmizelo, ani když došlo k pomalé přeměně označení z „Cikán“ na „Rom“.¹⁹

Proč hanlivé? Protože ne všichni Romové jsou mágové, zařikávači a ne každý Rom věští z ruky nebo z křišťálové koule. Proto je tedy smutné z úst mnohých Romů slyšet, že je jim to vlastně jedno, jak je majoritní společnost označuje, protože tak byli titulováni vždycky a jsou na to zvyklí.

2.2 ROMOVÉ V ČECHÁCH

Před tím, než začneme pátrat po Romech na našem území, bude možná dobré ještě jednou si připomenout 3. – 9. možná 10. století po Kristu, kdy se Romové, jako domské kmeny, kvůli nájezdům kočovných „proto – Nordů“, kteří se považovali za „árie“, nebo nájezdům Turků,

¹⁵ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. vyd. Praha: lidové noviny, 2002, s. 11.. Vydala společnost Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s.

¹⁶ Tamtéž. s. 11-14

¹⁷ Tamtéž. s. 12

¹⁸ Tamtéž. s. 12

¹⁹ Tamtéž. s. 11.

anebo kvůli hladu, rozhodli pro opuštění své indické pravlasti.²⁰ To další, co od našich i zahraničních romistů, jako jsou Hübschmannová, Horvátová a Fraser, víme, že se někteří Romové na územích, kterými procházeli, usadili a splynuli s tamějším obyvatelstvem a někteří, někteří putovali dál a někteří se po krátkém putování vrátili zpět do Indie, protože nejspíše již neměli chuť dál se trmácet a zastesklo se jim po původním domově, (nejednomu písmáku, to může připomenout reptající Izraelce na poušti, kteří také měli chuť vše vzdát a vrátit se zpátky). Také víme, že odchod Romů z indické pravlasti neproběhl najednou, ale že Romové z Indie odcházeli v nevelkých skupinách a ne všichni Romové odešli. Proto snad ani Romy, na rozdíl od Izraele, není možné považovat za národ, i když dnešní biblisté uvádí možnost, že ne všichni Izraelité odešli z Egypta a přesto jsou nazýváni národem. Jsou tedy Romové národem? Toť přímo shakespeareovská otázka. Jeden z rozdílů mezi Izraelem a Romy je ten, že o putování Izraele máme ústní tradice, kdežto u Romů žádné ústní tradice dochované nejsou. Z tohoto důvodu nám nezbyvá nic jiného, než jejich putování sledovat pomocí kronikářských záznamů z Persie, Byzance, Balkán až do východní a západní Evropy.

21

Migrující Romové, kteří doputovali až do Evropy, označovali sami sebe Roma, Ti, co se usadili na dnešním území Arménie, přijali označení Lomové a ti, kteří se usadili na území Blízkého Východu na území dnešní Sýrie, zase přijali označení Domové.²² A možná proto, i přestože má původní Romština hodně společného, si mnozí Romové nerozumí. Proč? Protože k základu původního jazyka, který sloužil, jak se zmínil již v předchozí kapitole, jako jakási tajná řeč, se dostala i slova, která Romové při svých poutích, a všude tam kde se, byť na krátkou dobu usadili, přejali do své řeči, ať již z arménštiny, nebo z řečtiny, anebo z jiných jazyků.

Kdybychom četli kroniky o Cikánech v Hesensku 1414, v Míšni a v Čechách 1416, které nám již podávají spolehlivější datační informace o těchto poutnících, jak je ve své knize „Cikáni“

²⁰ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. vyd. Praha: lidové noviny, 2002, s. 5-7. Vydala společnost Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s. .

²¹ KOVÁČ, Ondřej. *Cesty a formy misijního svědectví mezi Romy v České republice na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003, s. 17-18. Diplomová práce. UNIVERSITA KARLOVA V PRAZE-EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA. Vedoucí práce Prof. ThDr. Pavel Filipi. Také Fraser: FRASER, Angus. *Cikani*. Praha: Lidové noviny, 1998, s. 55-70. ISBN 80-7106-212-X

²² viz komparativní lingvistika, obsažená jak u Hübschmanové ve sborníku Romové v České republice, u Horvátové v Kapitolách z dějin Romů, ale také u Angličana Fräsera, kterou z anglického originálu „The Gypsies“ přeložila Marta Miklušáková

nazývá Fraser, dozvěděli bychom se mimo jiné, nejenže tehdejší náboženské myšlení lidí bylo diametrálně odlišné toho našeho, ale také i to, že velmi prozíraví panovníci vydal příkaz poskytnout poutníkům jídlo, oheň i střechu nad hlavou.²³ Není tedy divu, že se Cikáni vydávali za poutníky, za kající poutníky a vymýšleli si kvůli tomu nejednu historku. Vždyť jim šlo o přežití. Nutno ale říci, že během staletí se situace velmi změnila a za krále Zikmunda (v Husově době) poskytování stravy, ohně a střechy nad hlavou poutníkům, nebylo již takovou samozřejmostí jako za krále Karla Velikého. Každá skupina poutníků, která byt' jen chtěla projít nějakým územím, musela mít takzvaný glejt od samotného panovníka. A Cikánům se ho, díky jejich zvláštnímu vzezření, od Zikmunda, který byl žádostiv novinek z Byzance, dostalo. Na tom by ovšem ještě nebylo nic divného, kdyby se při pokračující pouti neprokazovali falešnými opisy a nevymýšleli si lživé historky. Ano, Cikáni si dokonce vymýšleli nepravdy o svém těžkém údělu, putovat za trest, jako doživotní pokání za odklon od křesťanské víry svých předků, kteří vyšli z Malého Egypta jenom proto, aby se jim doslalo ochrany a zvláštního zacházení. V jedné z Curišských kronik je dokonce záznam výpovědi některých Cikánů, že ve svých rádoby důvěryhodných smyšlenkách o svém původu, dokonce tvrdili, že pochází z Igrizu. Přitom si ale neuvědomili, že Igriz je maďarské město nedaleko Miškovce. Je také známa i událost, kdy cikánský vévoda Ondřej 15. 12. roku 1423, nejspíš proto, aby získal půdu, svými klamavými (padělanými) listy dokonce oklamal i samotného papeže, který jeho skupině poutníků věnoval odpustek za jejich hříchy a to tak neobvyklou formou rozhřešení, která dosud neměla obdoby. Fraser k tomu pouze uvádí, že šlo o odpuštění poloviny jejich hříchů. V tomto kontextu je také nutno poznamenat, že pátrání po této, pro Romy nelichotivé události, z roku 1932 bylo neúspěšné, jelikož mnoho dokumentů potvrzující nebo vyvracející návštěvu romského vévody Ondřeje se z archívů ztratilo.²⁴

Co se týče křesťanských zvyků té, které země, kudy zrovna potřebovali projít a jejichž glejty zfalšovali, řídili se jimi.

²³ FRASER, Angus. Cikani. Praha: Lidové noviny, 1998, s. 55-74. ISBN 80-7106-212-X.

²⁴ FRASER, Angus. Cikani. Praha: Lidové noviny, 1998, s. 55-63 ISBN 80-7106-212-X.

2.2.1 Počátky persekuce

Co tedy víme o Romech na našem území. Letopočet, který podle kronik můžeme s bezpečnou jistotou určit je rok 1417. Víme také, že přestože byli z počátku přijímáni, důvěra k nim velmi brzy ochladla. Jednak protože byli považováni za Turecké spojence a přívržence,²⁵ ale pak i jejich náboženství, do kterého mísili všechny náboženské prvky, se kterými se setkali. O parazitárním způsobu života, na který si přivykli ani nemluvě. To jsou tedy ty nejhlavnější důvody, proč vztahy mezi neromy a Romy na nejrůznějších územích velmi brzy ochladly. Když pak roku 1541 vypukl v Praze požár, byl ihned připsán Romům a ti byli díky královskému mandátu českého krále Ferdinanda I. vypovězeni ze země. Zmínil-li jsem parazitární způsob života, tak se jednalo nejen o drobné krádeže zatoulaných slepic, ale i pytláčení v panských lesích, čímž si proti sobě obrátili také šlechtu a církve.²⁶ Přesto se ale našlo pár jedinců, jak praví jedno romské přísloví: „Roma nane jekh – aňi pre jekh vast nanas a angušťa jekh (Romové nejsou všichni stejní – vždyť ani prsty na jedné ruce nejsou stejné).“²⁷, kteří se díky svému řemeslu, ať už to bylo košíkářství, kovářství – podkovářství, cihlářství, zemědělství, anebo dokonce i výroba zbraní, dokázali prosadit. Je celkem samozřejmé, že takový, i když velmi šikovný Rom si nemohl za svoji práci říci tolik jako místní obyvatel a tak byli na svých výdělcích velmi okrádáni. Obzvláště to platilo o námezdních dělnících, kteří uměli vláčet, orat, hnojit, síct a sklízet. Kteří věděli, jak se pěstují mrkev, brambory, cibule, a tak dále. Dokud takový člověk pracoval na vesnici nebo u soukromníka ve městě, měl se celkem dobře, protože byl svobodný. Běda ale, jakmile se o kvalitách těchto lidí, zvláště jednalo-li se o výrobu zbraní, dozvěděl panovník, církevní hodnostář, anebo později i bojar. To se pak ze svobodného Roma stal otrok, se kterým si jeho pán mohl dělat, co chtěl. Tak tedy vzniklo „Cikánské otroctví“, které bylo ale roku 1864 definitivně zrušeno²⁸.

²⁵ Poznámka: V knize „Z dějin národa českého II.“ se autor Ladislav Vančura v kapitole „Mračno“ str. 113 - 134 věnuje útěku Cikánů před Turky. Cikáni, jak je Vančura nazývá, žádají v Praze o něco k jídlu, ale lidé jim nerozumí a tak je zbíjí a pak vyženou za brány.

²⁶ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. vyd. Lidové noviny, 2002, s. 17-20. Vydala společnost Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s.

²⁷ LISÁ, Helena a Milena HÜBSCHMANNOVÁ. *Romové v České republice: SEŠITY PRO SOCIÁLNÍ POLITIKU*. Praha: Sociopress s. r. o., 1999, s. 18. ISBN 80-902260-7-8.

²⁸ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. vyd. Lidové noviny, 2002, s. 18. Vydala společnost Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s.

Kdybychom začali pátrat po začátku pronásledování a vyhánění Romů, bylo by to 15. století, kdy roku 1427 pařížský arcibiskup, kvůli nedodržování křesťanských zásad, exkomunikuje Romy z církve. V letech 1496–1498 se Sněm svaté říše římské národa německého usnází na tom, že Romové mají být pronásledováni a vyháněni a kdo by je spatřil, musí to ihned oznámit, jinak jej čeká pokuta. Tak tedy začal hon na Romy, kdy zabití Roma nebylo trestným činem. Pro Romy to byla hrozná doba pronásledování, kterou byť jen na krátko přerušil mandát českého krále a císaře Ferdinanda I. z roku 1549, kdy Romové měli být vyháněni ze země, ale nesmělo jim být tělesně ublíženo. Až zase roku 1556 došlo opět ke zpřísnění ve smyslu mučení a poprav mužů. Ženy a děti nesměly být topeny, ale užity k práci. V době třicetileté války nebylo stíhání Romů tak markantní, ale poté, za vlády císaře Leopolda I. vše propuklo nanovo a s mnohem tvrdšími dopady. Místní obyvatelstvo mělo volnou ruku a mohlo každého Roma, kterého potkalo beztrestně zastřelit nebo umlátit k smrti. Pokud ale Romové padli do rukou vykonavatelů zákona, byli muži okamžitě popraveni a ženám a starším dívkám uříznuto jedno ucho a vypálen cejch. Malé děti byly dány na převýchovu. Byly-li ženy a dívky lapeny podruhé, bylo jim buď uříznuto druhé ucho, nebo byly bez milosti sťaty. Ke změně nedošlo ani za vlády císaře Karla VI. roku 1717. Ba naopak, ten ještě přitvrdil.²⁹ Teprve až za vlády Marie Terezie se Romům trochu ulevilo, ale ani tehdy zde nebyli bráni za rovnoprávné občany. Jediné uplatnění mohli najít snad řemeslníci. Ti, co bydleli ve městech nebo osadách, ti směli zůstat a byli bráni jako místní, ale tulákům byl vstup přísně zapovězen. Ten, kdo provozoval své řemeslo, mohl mít ve vesnicích a městech svou dílnu nebo stánek, ale svůj stan směl postavit až za branami města nebo za vesnicí. Pro děti pak byla zavedena povinná školní docházka a byly také násilnou formou převychovávány.³⁰

Stejný důsledek jako bylo pronásledování Romů v 15. století, měla i II. světová válka, kdy právě Židé a Romové byli jedni z prvních cílů likvidace, jako nečistě rasy. Velmi mnoho jich zemřelo, ať už v koncentračních táborech nebo na nucených pracích. Přesto ale díky pořadu o romském zpěváku romské hudební skupiny „Gipsy cz“ Radka Bangy, „Tajemství rodu Radka

²⁹ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002, s. 21-22. vyd. Lidové noviny, 2002. Vydala společnost Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s.

LISÁ, Helena a Milena HŮBSCHMANNOVÁ. *Romové v České republice: SEŠITY PRO SOCIÁLNÍ POLITIKU*. Praha: Sociopress s. r. o., 1999, s.18 ISBN 80-902260-7-8.

³⁰ LISÁ, Helena a Milena HŮBSCHMANNOVÁ. *Romové v České republice: SEŠITY PRO SOCIÁLNÍ POLITIKU*. Praha: Sociopress s. r. o., 1999, s. 16-18 ISBN 80-902260-7-8.

Bangy“ vysílané Českou televizí v pátek 5. 4. 2013 na ČT1 již také víme, že někteří z východoslovenských Romů se účastnili odboje a spolupracovali se Slovenským partyzánským oddílem „Čapájev“ v Hanušovciach. Byli to přímí příbuzní Radka Bangyho Ernest Haluška, Bartoloměj Daniel, Ladislav Daniel a Dezidér Daniel³¹, které je nutné zmínit.³²

2.2.2 Asimilační politika socialistického Československa

A nejen z tohoto pořadu také víme, že po II. světové válce nebyla situace pro Romy na Slovensku snadná. Jelikož na východním Slovensku práce nebyla a v Českých Sudetech bylo po odsunutých Němcích místa dost, stěhovali se slovenští Romové houfně na Moravu a do Čech, kde našli nejen nový domov, ale i práci.³³

Ti, kteří byli vybráni, pak byli asimilováni tak, aby vyhovovali socialistickému Československu. Do rodin docházeli sociální pracovníci, které dohlíželi na správnou výchovu dětí v socialistickém duchu. Nicméně, situace nebyla tak idyllická, jak nám jí vylíčil výše zmíněný dokument.³⁴ Romové – Cikáni, jak se nám tehdy říkalo, sice dostali byty a možná i trochu zařízení, ale vžitý nomádský způsob života z chudého východního Slovenska způsobil, že byty a domy, které tyto rodiny dostaly, byly během několika měsíců totálně vybydlené. Je také všeobecně známo, že „Cikánské“ rodiny měli velká privilegia ze strany úřadů a to ve speciálních sociálních dávkách na otop (dřevo a uhlí). Vzhledem k domnělému sníženému IQ u tohoto etnika byly děti ve věku 6 nebo 7 let automaticky posílány do „Zvláštních škol“ a pokud se romští rodiče nestarali o děti podle představ sociálních úřadů, byly rodičům automaticky odebrány a umístěny do dětských domovů. Tady bych si dovolil udělat malý exkurz, kde bych chtěl zmínit, že romská matka by své dítě nikdy do dětského domova ze své

³¹ <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10312897742-tajemstvi-rodu/211522162400013-tajemstvi-rodu-radka-bangy/> ČT. 1 Tajemství rodu Radka Bangy. 5. 4. 2013. Repríza 925. Režie R. Kohoutová. [cit. 2013-04-16].

³² Poznámka: O důsledcích II. světové války, jako je „Šoah“ pro Židy a cílené likvidaci Romů toho je napsáno hodně, ale o tom, že by se Romové aktivně účastnili přímého odboje nic. O této skutečnosti jsme se měli možnost dozvědět až přímo z televizního pátrání pana R. Bangy.

³³ <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10312897742-tajemstvi-rodu/211522162400013-tajemstvi-rodu-radka-bangy/> ČT. 1 Tajemství rodu Radka Bangy. 5. 4. 2013. Repríza 925. Režie R. Kohoutová. [cit. 2013-04-16].

³⁴ Pozn: V dokumentu o Radku Bangovi (viz <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10312897742-tajemstvi-rodu/211522162400013-tajemstvi-rodu-radka-bangy/> ČT. 1 Tajemství rodu Radka Bangy. 5. 4. 2013. Repríza 925. Režie R. Kohoutová. [cit. 2013-04-16].) byla zmínka o socialistické asimilaci Slovenských Romů, pteři se přestěhovali z východního Slovenska do severních Čech.

vlastní vůle nedala. Na tomto místě bych chtěl zdůraznit, že v domovech důchodců, bychom marně hledali Roma, což vyplývá z pařivu – úcty k rodičům a starší generaci vůbec.

2.2.3 Romská otázka od roku 1998 po současnost

Velkou změnou pro Romy byla „Sametová revoluce“, která nám sice přinesla tolik vytouženou svobodu, ale spolu s tím i nejednu obrovskou zodpovědnost. Přesto ale Romové byli neustále pokládáni za problémové etnikum, se kterým bylo potřeba se nějak lidsky vypořádat. A tak po odsunu Sovětských vojsk roku 1990 a poté, co roku 1993 došlo k rozdělení Československé federativní republiky, musel každý občan žijící v České republice, který měl minimálně jednoho z rodičů Slovenského původu, byť se narodil v Čechách nebo na Moravě, požádat o české státní občanství. A to byla pro drtivou většinu Romů téměř neřešitelná otázka, protože ten, kdo neměl české státní občanství, nejen že neměl možnost později získat zaměstnání, ale později také neměl nárok na žádné sociální dávky. Na tomto místě je nutné doplnit skutečnost, že udělení státního občanství po roce 1993 bylo udělováno sice téměř automaticky, nic méně byla s tím spojena administrativní žádost, které mnozí Romové nerozuměli. Po několika letech u policie vznikl nový útvar Cizinecké policie, který české občanství u Romů velice často kontroloval. Další obrovskou změnou po roce 1993, bylo zrušení povinnosti pracovat, čímž nám byla dána obrovská zodpovědnost postarat se o sebe a své rodiny sami. Ale ani vznik Úřadů práce Romům nijak nepomohl, jelikož předsudky o našem etniku, které byly dříve latentní, se najednou otevřeně šířily jako lavina a soukromé firmy, které v té době vznikaly jako houby po dešti, si velice pečlivě vybírali své zaměstnance.

Aby jen ale nezůstalo u negativ, je třeba také zmínit velmi úspěšný vstup některých Romů do českého parlamentu, vznik Matice Romské, vznik nadace Dr. Rajka Djuriće, evangelické akademie, (jedna z vůbec prvních vznikla v Brně pod vedením ing. Jany Slámové), kde studovala a maturovala i romská děvčata. Bylo by chybou nevzpomenout také vznik Romské střední školy v Kolíně, kterou založil JUDr. Emil Ščuka. Není možná opomenout ani vznik romského vysílání „O Roma vakeren“ (Romové mluví) na půdě jak českého rozhlasu, tak i televize. Vznikla také spousta romských časopisů nejen pro děti, jako jsou „Lačo lav“ (Dobré slovo), „Amaro lav“ (Naše slovo), „Gendalos“ (Zrcadlo), „Romano kurko“ (Romský týden), „Romano hangos“ (Romský hlas) a jistě ne v poslední řadě dětský časopis „Kereka“ (Kruh), který vychází dodnes. Není tomu tak dávno, kdy se proslýchalo, že vznikne nová

romská politická strana „Adaj“ (Tady jsme). Nebudeme-li počítat vznik romského vysílání „O Roma vakeren“ (Romové mluví), které ještě donedávna vysílala Česká televize, je třeba také připomenout rok 1992, kdy v Brně vzniklo Romské muzeum a v tutéž dobu, ale o rok dříve se také objevuje celosvětově uznávaná romistka Milena Hübschmannová, která působila na Filosofické fakultě, kde vyučovala romistiku. Novum na kulturní scéně byly romské festivaly, ať už to je nejznámější každoroční pražský festival „Khamoro“ (Sluníčko) nebo „Rommfest“ v Brně Líšni a Strážnici, anebo každoroční „Romská píseň“ v rožnovském městečku. Jestliže je zde zmínka o hudbě, nelze tedy opomenout současného romského zpěváka Radka Bangu a jeho skupinu „Gipsy.cz“. Díky romským spisovatelům jako byl třeba PhDr. Vlado Olah, také vznikají nové básně, povídky, ale i nejrůznější dvojjazyčné překlady biblických vyprávění a dokonce i Nového zákona. Ovšem ani církve nezůstaly pozadu, když na půdě Ekumenické rady vzniká samostatná skupina, která se na svých jednáních věnuje misii mezi Romy, jejímiž členy byli i nedávno v Pánu zesnulý PhDr. Vlado Olah, kněz Pravoslavné církve v Rokycanech, Mgr. David Dudáš a Pavel Sivák.³⁵

Jistěže, něco byly pokusy ukázat Romy v tom nejlepší světlo, které nevyšly, jako třeba vznik politické strany „ROI – Romská občanská iniciativa“, romské školy v Kolíně a Praze, vznik samostatných romských sborů pod hlavičkami nejrůznějších církví, ale jsou i takové, které vytrvaly a staly se nedílnou součástí všedního života. Přesto ale toto všechno ukazuje, že Romové, i přestože na půdách základních škol nevykazují takové výsledky jako ostatní studenti, jsou velmi inteligentní, empatičtí, vnímaví ke svému okolí a navzdor všeobecnému mínění i vzdělavatelni, což dokazuje mnoho středoškolsky a akademicky vzdělaných jedinců.

2.2.4 Proromská politika státu – Vznik romských poradců a jiných úřadů

Nehledě na dílčí úspěchy, kterých jsme díky M. Hübschmannové, D. Dudášovi, V. Olahovi, J. Horvátové a mnoha dalším jako Romové, od roku 1990 dosáhli, měli některé porevoluční události důsledek v nevoli romského obyvatelstva, který se v roce 1997 projevil v masivním romském exodu do Kanady a Anglie. Političtí představitelé si tehdy, kdy se nám pomalu, ale jistě začaly otvírat dveře na západ, uvědomili, že by z takovéto situace mohl být mezinárodní skandál. A proto v roce 1998 dostal tehdejší ministr bez portfeje Vladimír Mlynář úkol vytvořit na každém Okresním úřadě místo Romského poradce (asistenta). I když výběr

³⁵ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. vyd. Lidové noviny, 2002, s. 55-57. Vydala společnost Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s.

takovéhoto pracovníka záležel na jednotlivém Okresním úřadu, panem ministrem (potažmo vládou) bylo doporučeno, aby toto místo bylo obsazené příslušníkem romské komunity. V součinnosti se vznikem míst romských poradců a asistentů také na vládní úrovni vzniká Mezirezortní komise pro romské záležitosti a na jednotlivých ministerstvech začínají pracovat Romové, jako poradci ministrů.³⁶

2.2.5 Romští poradci na Okresních úřadech

V této kapitole uvádím vlastní zkušenosti z funkce romského poradce, proto zde neuvádím citace jiných autorů, i když J. Horvátová je ve své knize „Kapitoly z dějin Romů“ zmiňuje a daly by se dohledat i na internevých portálech. Uvádím-li tedy odkazy, tak pouze svoje (viz jáhenská práce) a nařízení vlády o vzniku romských poradců na Okresních úřadech.

Po usnesení vlády České republiky ze dne 29. října 1997 č. 686 ke zprávě o situaci romské komunity v České republice a k současné situaci v romské komunitě,³⁷ tak před každým Okresním úřadem tedy stál nelehký úkol vytvořit jedno pracovní místo romského poradce. Jelikož z doporučení vlády vyšlo, že by takovým člověkem měl být předně člověk pocházející z romské komunity, byl díky romské vzdělanosti výběr ještě užší. Je sice pravdou, že od „Sametové revoluce“ se v poslanecké sněmovně vystříдалo několik vzdělaných Romů a Romek, ale těch bylo opravdu málo a ne každý měl o nabízený post na Okresním úřadě zájem. Pověření pracovníci jedenasedmdesáti Okresních úřadů museli mnohdy volit mezi nezkušenými Romy, kteří své soukmenovce ve svém bydlišti znali, anebo zkušené sociální pracovník z řad neromů, kteří by se s řešením romských problémů museli seznamovat. Jak již bylo zmíněno, úkolem romského poradce, který z doporučení rozhodnutí vlády měl být Rom, nebylo nahradit stávající sociální pracovníky, nýbrž pomáhat a podílet se na řešení individuálně vzniklých problémů v lokalitě svého působení. Jeho prvořadým úkolem bylo zmapovat situaci a zjistit ty nejpalčivější problémy, se kterými se Romové ve svém bydlišti setkávali. Asi nejčastějšími problémy byly sociální dávky a státní občanství. Dále pak to byly

³⁶ SIVÁK, Pavel. *Romové a pastorage*. Suchdol nad Odrou, 2004, s. 22. Písemná práce jáhenské praxe - vikariátu. Vedoucí práce Mgr. Vlastimil Kovář.

³⁷ Usnesení vlády č. 686: Zpráva o situaci romské komunity v České republice. RADA VLÁDY PRO NÁRODNOSTNÍ MENŠINY PŘI ÚŘADU VLÁDY. Usnesení vlády č. 686: Zpráva o situaci romské komunity v České republice [online]. 1997 [cit. 2013-06-30]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/usneseni-vlady-cr-ze-dne-29--rijna-1997-c--686-1429/>

byty. Většinou to byli majitelé, kteří si stěžovali na devastování bytů, ale také na nepřiměřený hluk v nočních hodinách.³⁸

2.2.5.1 Sociální dávky

Vzhledem k tomu, co již z historie Romů víme, byl Rom po staletí naučený žít ze dne na den a tento způsob života se promítá i do dnešní doby, kdy mu žádné pronásledování, kromě příznivců hnutí „Skinheads“, nehrozí. Tady bych si dovolil malý exkurz, ve kterém uvedu, že ne všichni příznivci hnutí „Skinheads“ jsou zaměřeni protiromsky. Z těch, kteří se svým zaměřením podobají spíše hnutí „Punk“, je třeba zmínit „Read Skinheads“. Přesto ale je faktem, že většina Romů žijících na periferii společnosti se sociálními dávkami nevyšli a úkolem romského poradce bylo takovým rodinám pomoci zorganizovat životní styl tak, aby jim sociální dávky nejen vystačili, ale ještě i zbylo. V jediném případě se mi podařilo, pro jednu rodinu, vymoci zvláštní sociální dávku, která ale byla určena na zcela konkrétní věc a žadatel poté musel doložit, že tato mimořádná dávka byla využita pro předem sjednaný účel. Většinou se tedy jednalo o mimořádné dávky na bydlení (otop, elektřina apod.)

2.2.5.2 Státní občanství

V tomto ohledu byly úřady později benevolentnější a tak o státní občanství mohl Rom požádat i dodatečně. Úkolem romských poradců v takovém případě bylo pomoci při jednání s příslušnými úřady, pomoc jednotlivcům při vyplňování formulářů apod.

2.2.5.3 Byty

Tato problematika velice úzce souvisí s umístěním dětí do dětských domovů, což je velice smutné. Tam, kde rodič nedovede dítěti vytvořit hodnotné zázemí, tam je dítě odebráno. A ne jinak tomu hrozilo i v královehradeckých lokalitách jako je Okružní ulice, a Pražské předměstí, kde je romská populace zastoupena nejvíce. Ale ani v Novém Bydžově, Smiřicích nebo Chlumci nad Cidlinou nebyla situace nijak růžovější. A tak se každý romský poradce ve svých lokalitách, (na královehradecku jsem to byl já), potýkal nejen s otázkou kultury bydlení, ale s žádostmi o výměnu bytu, jednal s majiteli, kteří se nemínili o svůj majetek (dům, ve kterém romské rodiny žily) starat, jednal a pomáhal vyřizovat splátkové kalendáře neplatičům, zasahoval proti těm, kteří se v nouzi, do které se dostali svou vinou, nabourali na

³⁸ Poznámka: Jednotlivé problémy se snažím zkráceně popsat v jednotlivých podkapitolách označených „a“ až „g“

cizí odběrný rozvod elektřiny nebo vody, jednal s majiteli nemovitostí o prodloužení nájemních smluv a především dohlížel na to, aby se dodržovaly hygienické podmínky a po dvaadvacáté hodině již nehlučeli.

2.2.5.4 Právní zastupování u soudů

K takovým událostem sice docházelo velmi zřídka, jelikož Romové na právníka neměli dost financí a právníka nechtěli.³⁹ Tvrdili totiž, že my jsme jejich zástupci. To od těchto lidí bylo sice velmi hezké, ale vzhledem ke skutečnosti, že žádný romský poradce neměl dostatečné právní vzdělání a většina klientů chodila s vyřízením svých žádostí velmi pozdě, byla naše úloha u soudu, (pokud k tomu vůbec došlo), spíše smířčího charakteru. Proto někteří z nás uvítali nabídku ojedinelých právníků, kteří se rozhodli našim klientům poradit zdarma, popřípadě je u soudů i zastupovat.

Díky laxnosti klientů, se ve většině případů nedalo ani tak nic dělat a většina z nich odcházela od soudu Bohužel s nepořízenou.

2.2.5.5 Školství

Přestože to většině romských rodičů bylo jedno, úkolem romských poradců nebo asistentů bylo také u romského etnika pozdvihnout vzdělanost. Základní školy sami oslovovat romské poradce, aby v této věci vyvinuly aktivitu. Úkolem romského poradce – asistenta tedy bylo vybrat, nejlépe z řad Romů, asistenta, který by byl v nižších ročnících Základních škol přítomen při výuce a pomáhal tak dětem k porozumění probírané látky. Na středních školách měl zase spolupracovat s romskými studenty, anebo vyvinout přednáškovou činnost k proromské osvětě.

2.2.5.6 Zaměstnanost

Přestože zaměstnanost velice úzce souvisí se vzděláním při uplatnění na trhu práce a jak jsem již výše naznačil, Romové si vzdělání až tak neváží, přesto by bylo chybou tvrdit o Romech, že nechtějí pracovat. Žel ale majitelé nových firem, které po listopadu 1989 vznikaly, začaly Romy z různých důvodů propouštět. Jelikož Romové – muži mají v sobě po staletí zakódováno, že musí uživit rodinu, začali si postupem času hledat jiné, schůdnější řešení.

³⁹ Poznámka: Z mé strany došlo k zastupování u soudu pouze jednou a to po konzultaci se svým nadřízeným a nejednalo se o trestně právní jednání, ani o svěřeni dítěte do ústavní péče.

Někteří zlenivěli a snažili se vyžít ze sociálních dávek a jiní se nechali najímat jako neoficiální dělníci na stavbách. Zde je nutno připomenout skutečnost, že v období, které zde popisuji, byla povinnost pracovat státem zrušena. Byli ale také tací, kteří se, ať již při hledání zaměstnání, anebo přímo v práci potýkali s diskriminací a tak bylo na romském poradci, aby tento problém pomohl vyřešit. A tak se ne jeden z romských poradců setkával se žádostí o pomoc při řešení jejich nesnadné situace.

Pokud budu mluvit za sebe, tak se mi po mnoha jednáních s Obecním úřadem v Novém Bydžově podařilo na nějakou dobu vyjednat brigádu pro mladé teenagery. Také se mi v součinnosti s královehradeckou Městskou policií podařilo vyjednat podmínky pro možné zařazení vybraných jedinců do jejich řad.

Velmi ojedinělým projektem na královehradecku, který vznikl z kanceláře Romského poradce, byl celostátní projekt zaměstnanosti pro Romy, na němž se podílely jak tamní Okresní úřad, tak Úřad práce, ale i poslankyně ing. Hana Orgoníková (ČSSD) a ministerstvo práce a sociálních věcí.

Schopnější Romové v té době začali zakládat vlastní, převážně kopáčské, firmy, které zaměstnávají pouze Romy a které fungují úspěšně dodnes.

2.2.5.7 Emigrace a návrat neúspěšných emigrantů

Asi jen těžko se daly skrývat obavy nejen romských poradců a asistentů, ale především stáních činitelů, co se bude dít po druhé emigrační vlně českých a slovenských Romů do Anglie a Kanady na sklonku 90. let, když se tito emigranti začali odvolávat na diskriminaci a rasismus. Přelom 20. a 21. století byla totiž doba, kdy se vedla velká mezinárodní politická jednání o vstupu České republiky do Evropské unie, a je tedy celkem samozřejmé, že díky Romům, kteří se v Anglii nebo v Kanadě dovolávali statutu uprchlíka pro nerovné zacházení, by takováto situace České republice při vstupu do EU nepomohla. Štěstím v neštěstí byla skutečnost, že Romové mají velmi citové vazby k rodině a tak když se někteří začali houfně vracet zpět, tehdejší politická scéna se rozhodla vrátit jim zpětně všechny ušlé sociální dávky za dobu pobytu své emigrace. To ovšem samozřejmě vyvolalo nevoli u majoritní společnosti, která toto vstřícné gesto našich politiků nedokázala pochopit. Tak se stalo, že navrátilí se romští emigranti měli sice dost financí na živobytí, ale neměli střechu nad hlavou, protože své byty a domy buď prodali, nebo se do nich nastěhovali jiní.

Je tedy celkem samozřejmé, že práce romských poradců a asistentů v té době byla nezáviděníhodný monotónní kolotoč, který sestával především ve vysvětlování, že sociální dávky, na které svým dobrovolným opuštěním České republiky samozřejmě ztratili zákonný nárok, jim budou zpětně vyplaceny. Jen s otázkou bydlení byly větší potíže, jelikož mnozí své byty prodali nebo pronajmuli a tak se mnohé rodiny svou vlastní vinou ocitli bez střechy nad hlavou.

Na romském poradci tedy také bylo řešit problémy s nelegálním obsazováním prázdných bytů, vyjednáváním s majiteli ubytoven, aby navrátilí se exulanty přijmuli, vyřizování žádostí o obnovy nájemních smluv k bytům.

3. KAPITOLA: ROMOVÉ, TRADICE A SPRITUALITA

Tato kapitola obsahuje moje vlastní zkušenosti získané rozhovory v romských rodinách v pozici romského poradce. Nepůjde-li tedy o přímou citaci Hübschmannové, jsou zdroje uváděny pouze proto, že se o tom samém zmínila Horvátová, anebo je ta samá zkušenost obsažena v diplomové práci Kováče, či jinde.

„Odadženo mardo, so ačhiľ'a čoro, oda mek goreder, so hino korkoro“ – „Zle je tomu, kdo je chudý, ještě hůř tomu, kdo je sám“,⁴⁰ říká jedno velmi moudré romské přísloví, podle kterého, kdyby se Romové nedrželi, tak by jako etnikum nepřežili. Romové totiž odedávna žili v komunitách a podle toho, co víme od starších Olachů, vypovězení z komunity pro nějaký prohřešek, znamenalo pro jedince téměř jisté odsouzení k smrti. Pokud jej ovšem nevzala na milost jiná romská komunita. Přestáli-li tedy Romové všechna pronásledování s cílem jejich likvidace, počínaje 15. a konče 20. století, pak jen díky kmenové soudržnosti, ve které vládl tvrdý „patriarchát“.

3.1 ROMSKÉ ZVYKY A TRADICE

3.1.1 Úcta

Ať už se v tradiční romské rodině jednalo třeba o to, kdo s kým může chodit, který syn si vezme kterou dívku, anebo opačně, poslední slovo měli otec nebo matka rodu, popřípadě nejstarší mužský potomek. Úcta, neboli „paťiv“, byla předně mužům, ale i ženám, prokazována nikoli ze sympatie, ale pro jejich moudrost a zkušenost.

Nebyl to tedy pouze muž, který ve svém kmeni požíval úcty. Nýbrž také žena – matka rodu, která porodila nejvíce dětí a měla, stejně jako muž, nejvíce zkušeností. Takové ženy byly výbornými léčitkami a kořenářkami, protože dokázaly rozeznat kdejakou bylinu a věděly přesně k čemu a kdy jí použít.

To byly ale starší ženy. Mladé se musely postarat o domácnost a neměly v komunitě, krom výchovy dětí, žádná práva. Jediné, čím mladá žena mohla dostát úcty, bylo plození potomků.

⁴⁰ ŠULEŘ Petr, LÁZNIČKOVÁ Ilona, HÜBSCHMANNOVÁ Milena. *Romové – O Roma*. Brno: SVAN a Moravské zemské muzeum ve spolupráci s Muzeem romské kultury v Brně, 1999, s. 53. ISBN 80-85 956-14-4 (SVAN), ISBN 80-7028-141-3 (MZM), ISBN 80-902476-1-X (MRK),

Čím více, tím větší vážnost u mužů. Jestliže tato skutečnost někomu připomíná Boží požehnání v životě Izraelské rodiny, které se vztahovalo na majetek a děti, atd., pak se jistě nemýlí.⁴¹

3.1.2 Výchova

Výchovou v romské rodině byla vždy vázána matka a posléze pak i nejstarší dcera, která se od své matky učila obhospodařovat domácnost a nesla odpovědnost za výchovu mladších sourozenců. Mnohému z nás se nejspíš bude zdát divné, že děti do věku devíti let si v běžné romské domácnosti mohly dělat naprosto, co chtěly, ale jakmile dospěly do tohoto věku, musely se zapojit a pomalu vykonávat drobné práce, jako bylo hlídání mladších sourozenců a lehké práce v táboře. U děvčat byl tedy úkol jasný a u hochů, které Romové, stejně jako Židé považovali za mimořádné požehnání a přáli si, aby jich bylo v rodině nejvíc, se předpokládalo, že po otci zdědí řemeslo. Proto se mladé dívky vždy pohybovaly tam, kde se prováděly nejrůznější domácí práce a mladí hoši zase tam, kde zrovna pracoval otec. Obě dvě pohlaví se ale učila neskonalému „pařivu“ nejen ke svým rodičům, ale i k prarodičům a starším soukmenovcům.

Přestože si jsem plně vědom toho, že tuto skutečnost tu zmiňuji již potřetí, uvádím jí v této práci ještě jednou. To, že byli Romové po staletí učeni úctě k rodičům a starším, se odráží i dnes, kdy v domovech důchodců, ani jiných nemocničních zařízeních, jako jsou LDN, nejsou vidět Romové. A co se týká dětí v dětských domovech, kterých je v takovýchto zařízeních nejvíce, tak ty tam nejsou kvůli tomu, že by se o ně matka nechtěla nebo nedokázala postarat, ale díky komunikačním bariérám a vzájemnému nepochopení romských matek a sociálních pracovníků. Romská matka by totiž své dítě do žádného sociálního ústavu dobrovolně nedala.

3.1.3 Jídlo

Budeme-li hovořit o tradiční romské kuchyni, tak ta se v mnohém podobala kuchyni židovské. Jídla se sice vařila jednoduchá a prostá, leč v naprosté rituální čistotě. To znamená, že v tradiční romské kuchyni byly nádoby na vaření přesně určené k přípravě toho, kterého pokrmu, suroviny na vaření a obzvláště maso podléhalo přísnému ritu (Rom by nikdy nevzal

⁴¹ ŠULEŘ Petr, LÁZNIČKOVÁ Ilona, HŮBSCHMANNOVÁ Milena. *Romové – O Roma*. Brno: SVAN a Moravské zemské muzeum ve spolupráci s Muzeem romské kultury v Brně, 1999, s. 53 ISBN 80-85 956-14-4 (SVAN), ISBN 80-7028-141-3 (MZM), ISBN 80-902476-1-X (MRK)

do úst maso z koně), stejně jako dny, ve které se pokrmy připravovaly, ale i oblečení. Totiž, aby byl pokrm opravdu rituálně čistý, nesměla jej připravovat žena, která prodělávala své menstruační dny.⁴² O tom se ale ještě podrobněji zmíním v kapitole „Náboženské představy a spirituality“.

Je skutečností, že dnes se již s tak přísným dodržováním tradičních romských rituálů nesetkáme, jako se můžeme velmi často setkat s tím, že nám hostitelka nabídne jídlo špinavými rukama a přesto k tomu řekne, že ona je čistá. Je a má pravdu, protože jídlo, které uvařila a nám předložila, nevařila v době svých menstruačních dnů.

Předložený pokrm se jednak neodmítá, to by bylo velkou urážkou, a již nijak nezkoumá, ani nehodnotí a už vůbec nedojídá, neboť Romové o jídle, přestože společně stolují pouze o církevních svátcích, narozeninách, při svatbě nebo úmrtí, hovoří víceméně neverbálně. Host zkonsumuje valnou část připraveného pokrmu a neděkuje, přičemž nepatrný zbytek nechá na talíři (pro muly – duchy zemřelých) a tím hostitelce, aniž by se jakkoli hlasitě projevil, řekne, že mu chutnalo, že má dost a že byl řádně uctěn. Kdyby ovšem předložený pokrm zkonsumoval bezezbytku, byla by první reakce hospodyňky, že host má málo a přidala by mu. V horším případě by takový případ mohl vyvolat i hádku v domněnce, že host byl neuctěn, že mu nechutnalo apod. Rom totiž na rozdíl od Gadže – neroma (sedláka) jestliže se dozví, že mu přijede návštěva, udělá všechno proto, aby bylo na stole dostatek masa, chleba a alkoholu. I kdyby se kvůli tomu měl třeba zadlužit. Rom nedopustí, aby host v jeho domě (bytě) nebyl řádně uctěn. To by pro něj bylo velkou potupou před ostatními členy rodiny, ale hlavně komunity.

Je celkem možné, že jsme se s obdobnými tradičními zvyky setkali i v restauračních zařízeních vyšších tříd, kdy si host (pokud se ovšem nevzdálil od stolu) musí dát velký pozor na způsob odkládání příboru. Odloží-li jej špatně, obsluha mu může talíř odnést a při možném sporu, se může odvolat na zcela jasný neverbální signál, který host svým odložením příboru obsluze dal, že je již syt, uctěn a že již v konzumaci nehodlá dále pokračovat.

⁴² ŠULEŘ Petr, LÁZNIČKOVÁ Ilona, HŮBSCHMANNOVÁ Milena. *Romové – O Roma*. Brno: SVAN a Moravské zemské muzeum ve spolupráci s Muzeem romské kultury v Brně, 1999, s. 53-57. ISBN 80-85 956-14-4 (SVAN), ISBN 80-7028-141-3 (MZM), ISBN 80-902476-1-X (MRK)

3.1.4 Svatba

Přestože se toho již i v tradiční romské kultuře mnohé změnilo, přesto se mladá Romňi – romská dívka nemohla vdát za toho, koho by chtěla, ale musela se podříditi vůli svého otce nebo otce rodu a nebyli-li již oba naživu, měl za její vdavky její nejstarší bratr. Většinou ale bylo běžným zvykem, že se oba vybrané páry zasubovaly již ve velmi útlém věku a to podle potřeb kmene a rodu. Jediným racionálním důvodem bylo zachování rodu, anebo hmotné zajištění. Tato velmi přísná endogamie, později vyvolala i drobné tělesné vady jako je šilhavost a podobně.

Je velmi zajímavé, že Romové spíše než mezikmenové sňatky preferovali sňatky smíšené. Ale i tak tyto sňatky dříve znamenaly vyloučení z komunity, což bylo, jak jsem se již dříve zmínil, nejhorší trest. Tyto praktiky přežívaly ještě i ve 2 ½ 20. století obzvláště u Olašských Romů. Zde je také na místě zmínit i otázku rozvodu. Jelikož Romové velice dbají na tradice, je u všech skupin⁴³ rozvod nemyslitelnou záležitostí. Pokud k němu ale dojde, tak je Olašský Rom, poté, co dostal k rozvodu svolení od svého krále, povinován jakýmkoli způsobem označit ženu (pořezat na tváři nebo odstříhnout kus vlasů). Taková žena je pak vyobcována z komunity a na rozdíl od muže se již nesmí podruhé vdát.

V současné době již i Olašští Romové od těchto tradic ustupují a dokonce je u této skupiny možný smíšený sňatek nejen s jinou romskou skupinou, ale i s raklí - neromkou. Jediné, co se v olašské tradici ještě donedávna tradovalo, bylo vykoupení nevěsty, kdy ženich musí do rodiny nevěsty složit velkou hotovost.⁴⁴ Je opravdu škoda, že již dnes romské tradiční svatby nejsou vidět, jelikož to je opravdu kulturní zážitek, stejně jako běžná Slovenská svatba. Nejde o to, že trvá několik dní, ale spíše o ty tradiční úkony, ze kterých se tají dech.

V dnešní uspěchané době se Romové, stejně jako Gadžové – neromové (přesnější překlad „sedláci“) už ani tak, jak na úřadech a v kostelích neberou. Domnívám se, že hlavním

⁴³ Poznámka: Romů je několik skupin. Asi největší jsou Slovenští Romové, kteří se dále dělí na (lidově řečeno) Rumungre a Olašské. Olašští Romové jsou na rozdíl od Rumungre světlejší pleti, své jmění vkládají do zlatých šperků, které nosí na těle a více dbají o svůj zevnějšek i kulturu bydlení. Je-li to tak možné říci, přestože obě dvě skupiny Romů přišly do Čech ze Slovenska, ale jejich výchozím bodem (opomeneme-li Indii) bylo Rumunsko. O Olaších víme, že do dnešního Maďarska a na Slovenko přišli z rumunského knížectví Vlachie. Oni sami se nazývají „Vlachika Rom“. Z dalších stojí za zmínku „Sinty“ – Němečtí Romové a Čeští Romové. Těch je ale v ČR jen asi pět rodin.

⁴⁴ ŠULEŘ Petr, LÁZNIČKOVÁ Ilona, HŮBSCHMANNOVÁ Milena. *Romové – O Roma*. Brno: SVAN a Moravské zemské muzeum ve spolupráci s Muzeem romské kultury v Brně, 1999, s. 53-57. ISBN 80-85 956-14-4 (SVAN), ISBN 80-7028-141-3 (MZM), ISBN 80-902476-1-X (MRK)

důvodem jsou finance, které dnešní romské rodiny nemají. Co ale dodržují nebo alespoň se snaží dodržovat, je křest dítěte v kostele. Důvodem je ochrana před „muly“ – duchy zemřelých, tedy nečistými zlými duchy mrtvých, o kterých jsem se zmiňoval v předchozí podkapitole.

3.1.5 Pohřeb

Je zajisté v každé kultuře smutnou událostí. Člověk si při ní náhle uvědomí svou dočasnost na tomto světě a tak touží svého zesnulého na jeho poslední cestě s úctou doprovodit. Snad proto i někteří nevěřící žádají o křesťanský pohřeb, i když jeho významu velkou vážnost nepřikládají.

Jinak je tomu ale u Romů. Rom je totiž již po staletí, od té doby, co se při svých poutích setkal s mnoha náboženstvími, které smíchal i s křesťanstvím, velmi pověřivý. Proto se u mrtvého, který v tradiční romské rodině zůstává po tři dny doma, slouží čestná stráž, která hlídá jeho duši, aby si „mulu“ – ducha zemřelého udobřili. Aby je pak nechodil strašit. Tuto stráž slouží pouze muži a zesnulého před uložením do hrobu u rakve oplakává matka rodu. Přestože je příslušnost Romů k církvi velmi vlažná (většinou jde pouze o papírové členy), pohřeb je tradičně vysluhován římskokatolickým knězem. Pokud se vysloveně nejedná o bezdomovce, tak se na rakev a pohřeb složí celá rozvětvená rodina a při tradičním pohřbu nesmí chybět ani plačky.⁴⁵

Zatímco při běžném tradičně neromském pohřbu se do hrobu hází pouze květiny, Romové zesnulému dávají do ruky minci pro převozníka Cháróna, do rakve pak dají housle, aby si měl při své cestě na co hrát, fajfku nebo cigarety, ale i lihovinu, kterou měl rád. A to jak mužům, tak i ženám. Důvod tohoto počínání byl prostý. Nebylo totiž záhodno, aby se duch zemřelého vrátil a strašil pozůstalé tím, že by po nich chtěl věci, které mu na jeho poslední cestě byly

⁴⁵ ŠULEŘ Petr, LÁZNIČKOVÁ Ilona, HŮBSCHMANNOVÁ Milena. *Romové – O Roma*. Brno: SVAN a Moravské zemské muzeum ve spolupráci s Muzeem romské kultury v Brně, 1999. s. 53-57 ISBN 80-85 956-14-4 (SVAN), ISBN 80-7028-141-3 (MZM), ISBN 80-902476-1-X (MRK)

odepřeny. V den konání pohřbu, při vynášení rakve se zesnulým, bylo potřeba s rakví třikrát klepnout o práh domu, aby se „mula“ zemřelého již nikdy nemohla vrátit.⁴⁶

Smutek se pak drží celý rok, přičemž ženy chodí po celý čas smutku v černém a některé ženy, zvláště v olašské komunitě, si stříhají vlasy. Pro rodinu pak po celou dobu ročního smutku platí zákaz chodit na svatby, zábavy, plesy a jiné radovánky. Ve výročních dnech úmrtí nebo o církevních svátcích dávají na hrob ke květinám také i nejrůznější potraviny (na velikonoce vejce), ale obzvláště lihoviny.⁴⁷

3.1.6 Náboženské představy a spirituality

Ať se již tedy jednalo o samotnou přípravu pokrmů nebo jejich konzumaci, anebo svatbu, křest, či pohřeb, náboženské představy a spiritualita v tradičních romských komunitách byly vždy v duchu synkretismu – splývání jednotlivých náboženských kultur.

Toho, čeho se báli, byli „muli“ – duchové. Proto romská žena nesměla vařit v době své menstruace, aby právě ona mula – mohla přijmout zbytek jídla na talíři, který tam pro něj strážník nechal a hospodyňce tak dal najevo, že byl uctěn a svým zbytkem na talíři hodlal uctít i mulu.

Přestože Romové křesťanskou víru vyznávali jen sporadicky a v minulých stoletích jen na oko, dítě dávali pokřtít také na ochranu proti zlým duchům.

Čeho se ale nejvíce báli, byli duchové zemřelých, které bylo potřeba si předcházet. Proto se do rakve a hrobu dávaly nejrůznější předměty a vykonávaly nejrůznější rituály.

Když jsem se s těmito rity ve své praxi romského poradce poprvé setkal, byl jsem ohromen. A tak i přestože jsem věřící, snažil jsem se všechny ty zvyky (hlavně u jídla) dodržovat, aby rodina měla klid.

⁴⁶ ŠULEŘ Petr, LÁZNIČKOVÁ Ilona, HŮBSCHMANNOVÁ Milena. *Romové – O Roma*. Brno: SVAN a Moravské zemské muzeum ve spolupráci s Muzeem romské kultury v Brně, 1999. s. 53-57 ISBN 80-85 956-14-4 (SVAN), ISBN 80-7028-141-3 (MZM), ISBN 80-902476-1-X (MRK)

⁴⁷ Tamtéž.

Poznámka: Více a podrobněji, o svatebních obřadech, se lze dočíst v knize „Romové – O Roma“, kterou vydali SVAN a Moravské zemské muzeum ve spolupráci s Muzeem romské kultury v Brně v roce 1999, kterou všude doporučuji.

Dnes se již situace poněkud změnila. To, co se ještě dodržuje u olašských Romů a především na východním Slovensku, od toho se díky misijnímu působení současných romských misionářů a kazatelů, jako jsou misionář Emil Adam a římskokatolický kněz Eugen Fejco na východním Slovensku, ministrant Michal Mižigar v Písku, českobratrský farář Ondřej Kováč z Tábora, pravoslavný kněz David Dudáš z Rokycan, brněnští evangelizátoři Mirek a Květa Richterovi a Marián Mucha, římskokatolický kněz v Bechyni Vojtěch Vagaj, misijní pracovník Zneko Žiga z Církve bratrské a mnoha dalším, od toho se upouští a Romové tak mají možnost setkat se v pravdě s živou vírou, která přestala pracovat se synkretismem a začala se orientovat na jediného dárce života věčného, kterými jsou Bůh Otec, Bůh Syn a Bůh Duch svatý.

4. KAPITOLA: MISIJNÍ ČINNOST MEZI ROMY

4.1 ŘÍMSKOKATOLICKÁ CÍRKEV

Z toho, co již o náboženské orientaci Romů z historie víme, je patrné, že díky svému nomádskému způsobu života se u nich projevil náboženský synkretismus, který se vyznačoval mísením nejrůznějších náboženských prvků s evropským křesťanstvím. Z historických pramenů také víme, že na evropském kontinentu byli Romové, jako kající poutníci, z počátku přijímáni a obdarováni, ale později, nejspíše z podezření ze spojení s Turky pronásledováni. Je také známo, že se při příchodu do Evropy hlásili ke křesťanství, stejně tak, jako se hlásili k náboženství té které země, kudy potřebovali projít. Není tedy divu, že místní evropské, silně katolické, obyvatelstvo k Romům pojalo nedůvěru, protože do něj pro sebe vnášeli prvky jiných náboženství, se kterými se na své pouti světem setkali. I přestože se pokrokoví panovníci 18. století Marie Terezie a její syn císař Josef II. snažili romské usedlíky pokřesťanštit, ne vždy se jim to s úspěchem dařilo. Přeci jen o jednom romském zahraničním misionáři 19. století z Anglie víme. „V Anglii došlo v 19. století i k tomu, že církve začaly využívat i kazatele z řad Romů. Nejznámější byl Rodney Smith. Rodney Smith se narodil roku 1860 v cikánské kočovné rodině nedaleko Londýna. Po smrti matky se jeho otec spolu se svými dvěma bratry stal křesťany a také Rodney jako malý chlapec uvěřil. Již roku 1877, tedy v pouhých sedmnácti letech byl pověřen, aby jako misionář působil v Londýně. Během následujících dvou let byl vyslán do Whitby a Scheffildu. Tou dobou byl již mezi lidmi známý pod jménem Gipsy Smith. Rodney Smith vždycky pracoval pro tzv. Free Churches nebo Nonconformist churches, tedy pro církve, které nepatřily k státní Church of England. Nejdřív pracoval pro křesťanskou misii, pak pro Armádu spásy. Po roztržce s ní však působil jako „nezávislý“ misionář v součinnosti s více církvemi v jednom místě. Na konci 80. a počátkem 90. let uskutečňuje své první misionářské cesty do Spojených států. Po návratu do Anglie organizuje misii pro Romy, na kterou získává prostředky vyprávěním svého životního příběhu. Organizátoři této misie se snažili přiblížit Romům také tak, že za nimi misionáři putovali na voze. Gipsy Smith ve svém životopise uvádí, že to byla náročná a velmi pomalá misie a že někteří měli i ekonomické důvody, proč se nestát křesťany. Museli by se tak vzdát výdělků z předpovídání budoucnosti, na což bylo křesťanskou optikou pohlíženo jako na lhaní. Avšak řada Romů byla přivedena k víře a misionáři se snažili během svého působení dát dětem základy vzdělání. Smith začal pořádat půlnoční shromáždění pro opilce, prostitutky

a další. Na svých dalších cestách do Spojených států mluvil Gipsy Smith ke shromážděním v mnoha městech a slavil úspěchy. Mluvil také k černochům, u kterých měl velký ohlas.”⁴⁸

Přestože by se mnohému zdálo, že největší křesťanská církev v České republice nekoná mezi romským etnikem žádnou misii, není tomu tak. Je sice pravda, že Římskokatolická církev se přímo misi mezi Romy nevěnuje, ale v místech s vysokou koncentrací romského obyvatelstva, jako je Brno-Židenice, Ostrava a Severní Čechy jim věnuje zvláštní pozornost. Dle výzkumu Ondřeje Kováče se žádný kněz zvláště Romům nevěnuje. Přesto ale některá saleziánská střediska v Ostravě, v Českých Budějovicích a Teplicích se věnují romské mládeži, u nichž rozvíjí nejen zájmy, ale také zvyšování jejich kvalifikace, jako třeba výukou cizích jazyků, doučování základních školních předmětů.

Také řád Malých sester Ježíšových v Praze a Děčíně-Boleticích se speciálně věnuje Romům na tamních sídlištích a soustředí se na soužití majority s minoritou. Snad proto jejich práce není tolik viditelná, protože trvá roky. Přesto je ale stejně užitečná jako práce saleziánů a mnohých dalších.

Jedním z dalších římskokatolických řádů, který se věnuje Romům je řád Societas Jesu, jenž působí v severních Čechách v Mostě na sídlišti Chánov a jehož otcem byl páter František Lizna.

Také v Litoměřické diecézi slouží bratři kněží, kteří se pastoračí u Romů zabývají. V Děčíně se pastoračí mezi Romy zabývá pater Procházka.⁴⁹

Možná trochu jinou pastoračí koná první romský vysvěcený kněz z Pelhřimova Mgr. Vojtěch Vagai. Již totiž fakt, že je prvním vysvěceným romským knězem v České republice vůbec, je bezesporu příklad pro své případné romské farníky, že všechno je v Kristu nožné, pokud u něj hledáme sílu, jak vyznává apoštol Pavel v listu do Filipis. Více o něm popisují v kapitole „Romové aktivně působící v církvi“.

⁴⁸ KOVÁČ, Ondřej. *Cesty a formy misijního svědectví mezi Romy v České republice na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003, s. 26-27. Diplomová práce. Universita Karlova v Praze - Evangelická teologická fakulta. Vedoucí práce Prof. ThDr. Pavel Filipi.

⁴⁹ Tamtéž. Str. 57-62.

Ze zahraničních kněží ještě uvedu Paed.Dr.,ThDr Eugen Fejczó , Ph.D., k němuž se vrátím v samostatné kapitole „Romové aktivně působící v církvi“, protože tento romský slovenský kněz si opravdu zaslouží, abych se o něm zmínil podrobněji.

4.2 ČESKOBRASTRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ

Je druhou největší církví u nás, ale ani ona se misii mezi Romy zvláště nevěnuje. Romy chápe jako potřebné a ve své charitativní práci jim ve svých diakonických střediscích a občanských sdruženích věnuje stejnou pozornou péči, jako každému jinému potřebnému. Z diakonických středisek, které se specificky věnují romské mládeži, jde o střediska v Jaroměři a Rokycanech. V Jaroměři jde o středisko diakonie „Milíčův dům“, které nevybočuje z trendu občanských sdružení, které se věnují volnočasovým aktivitám mládeže, jen Rom tam chodí víc, jelikož místní část Josefov je vyhlášená romská čtvrť.

Středisko diakonie „Přemysla Pittera“ v Rokycanech, je zvláštní tím, že jej založil zakladatel, který v první polovině devadesátých let zakládal „Milíčův dům“ v Jaroměři, ale také i tím, že jeho založení inicioval rokycanský romský aktivista. Přestože toto středisko funguje přímo v prostorách rokycanského evangelického sboru, nemusí se, podle slov jejího ředitele P. Neumanna, tamní farníci ničeho obávat. Je také zajímavé, že pracovníci, ani klienti onoho střediska, nemusí být členy tamního sboru, ale dost často se stává, že někteří z nich se účastní i biblických hodin pod vedením místního faráře.

Ze sborů Českobratrské církve evangelické se dále práci s Romy věnují:

V Odrách (moravskoslezský seniorát), na vánoce přichází až 30 dětí a na volnočasové aktivity (mimo církevní svátky) až 20 dětí. Práce s Romy zde trvá již 7 let a dokonce se uvažuje i o samostatných romských bohoslužbách.

V Českém Brodě (poděbradský seniorát) dokonce vyšel z iniciativy členů sboru záměr založit občanské sdružení „Leccos“, které také funguje přímo na půdě tamního sboru a kde se provozují kroužky tance, výtvarného umění, pěvecký a gastronomie.⁵⁰

V Horním Slavkově (západočeském seniorátu) přijdou občas na bohoslužby dospělí i s dětmi.

V Plzni-západ (západočeský seniorát) bylo v roce 2002 pokřtěno 7 dětí a tamní evangelický sbor pronajímá své prostory církvi „Velvyslanci na místě Kristově“, pod kterou funguje

⁵⁰ KOVÁČ, Ondřej. *Cesty a formy misijního svědectví mezi Romy v České republice na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003, s. 66-72. Diplomová práce. Universita Karlova v Praze - Evangelická teologická fakulta. Vedoucí práce Prof. ThDr. Pavel Filipi.

romský sbor „Penuel“, který vedou korejský a romský kazatel. Podle průzkumu Ondřeje Kováče, tento romský sbor navštěvuje 50-100 lidí.

V Lysé nad Labem (poděbradský seniorát) se Romům ze své vlastní vůle začala věnovat manželka tamního faráře a každý týden konala výuku náboženství, která byla přizpůsobena chápání romských dětí.

Obdobnou práci s romskými dětmi ve sboru ČCE Praha 3 Žižkov (pražský seniorát), jako v Lysé nad Labem, vykonává německý farář Christof Lange, který přišel do Čech v roce 1980.⁵¹

Svého času také v Chebu existoval samostatný romský sbor, ale ten již v současné době nevyvíjí žádnou aktivitu.⁵²

Z rozhovoru s farářem pro mládež pražského seniorátu Mikulášem Vymětalem Th.D. vyplynulo, že v berounském sboru ČCE, který pronajímá své prostory i jiným církvím, vznikl nový romský sbor, který se schází jednou za měsíc.

V neposlední řadě bych zde na tomto místě zmínil, stejně jako kněze V. Vagaie, i nevidomého prvního ordinovaného romského evangelického faráře v České republice Ondřeje Kováče, který také svým životním postojem provádí zvláštní druh evangelizace. O něm ale blíže v samostatné kapitole „Romové aktivně působící v církvi“.

4.3 PRAVOSLAVNÁ CÍRKEV

Stejně jako Římskokatolická církev, Českobratrská církev evangelická, ani Pravoslavná církev se nikterak na misií mezi Romy nespécializuje, a přesto z řad její členské základny vyšel doposud jediný ženatý a vysvěcený kněz David Dudáš, který působí v Rokycanech. I o něm ale blíže v další kapitole „Romové aktivně působící v církvi“.

4.4 EVANGELIKÁLNÍ CÍRKVE

Svou misijní činnost začaly v devadesátých letech na sklonku 20. století a to zcela konkrétní výzvou k jednotlivci s důrazem na individuální obrácení se ke Kristu a tím i naprosté změně dosavadního životního stylu. Do jaké míry se to těmto probuzeneckým církvím u nás podařilo

⁵¹ KOVÁČ, Ondřej. *Cesty a formy misijního svědectví mezi Romy v České republice na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003, s. 66-72 Diplomová práce. Universita Karlova v Praze - Evangelická teologická fakulta. Vedoucí práce Prof. ThDr. Pavel Filipi.

⁵² Evangnet: Schematismus ČCE - Kazatelská stanice Romské sdružení. EVANGNET, o. s. Evangnet: Schematismus ČCE - Kazatelská stanice Romské sdružení [online]. [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: http://www.evangelnet.cz/cce/kazatelska_stanice/280-romske_sdruzeni

je otázkou, ale mnozí, kteří se pod vlivem evangelikálních misionářů obrátili,⁵³ vyhazovali své zásoby cigaret, odmítali jakoukoli konzumaci alkoholických nápojů a příznivci extrémistického hnutí „Skinheads“, které v České republice zahajovalo svou činnost, bylo vidět, jak pláčou na ramenech Romů a prosí je za odpuštění.

4.4.1 Bratrská jednota baptistů

Je jedna z mála církví, která sama od sebe vyvíjela misii mezi Romy, jelikož ti, na základě její misijní činnosti uvěřili a stali se, byť jen na krátko, jejími členy.

Je zvláštní, že prvním známým misionářem mezi brněnskými Romy byl Samuel Kaleta, který z počátku Bratrské jednotě baptistů pouze vypomáhal, nic méně později pro Romy sám konal nejen misijní pobyty, ale i misijní výjezdy do Prahy a Bratislavy. Nutno poznamenat, že Samuel není Rom a přesto svým misijním působením změnil život mnoha brněnským Romům. Ve Vlašimi, kde žije, na krátko zřídil misijní centrum a občanské sdružení „Klub strýčka Sama“, které nejenže pro romské děti pořádalo nejrůznější akce, jako třeba letní tábory,⁵⁴ ale dokonce ve Vlašimi založil romský sbor, ve kterém byl dlouhá léta kazatelem.

Jeho audio nahrávky zná asi každý, ale ne každý ví, že si vychoval své nástupce sourozence Květu a Mirka Richterovi, kteří díky Samuelovu kázání rozpoznali, že mohou sloužit darem Ducha svatého – zpěvem a nazpívali několik audio nahrávek „Vaš tuke – Pro Tebe“, ale i CD, které se staly zase inspirací k obrácení dalším, nejen brněnským Romům. Květě Richterové se budu více věnovat v kapitole „Romové aktivně působící v církvi“, ale jejího bratra Mirka zmíním, jelikož již si jej Pán povolal jako svého mučedníka při jedné z jeho misijních akcí. Mirek Richter na poli Boží misie sloužil do posledního dechu s naprostou oddaností. A byl to právě on, kdo do řad Armády spásy přivedl mladého Mariána Muchu, který několik let působil v brněnské AS jako romský kazatel samostatného romského sboru. Byl jsem poctěn, když mne pozval, abych v tomto jeho společenství kázal.

⁵³ Pozn: Tytéž větné formulace lze najít i v diplomové práci Ondřeje Kováče

⁵⁴ KOVÁČ, Ondřej. *Cesty a formy misijního svědectví mezi Romy v České republice na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003, s. 73 Diplomová práce. Universita Karlova v Praze - Evangelická teologická fakulta. Vedoucí práce Prof. ThDr. Pavel Filipi.

4.4.2 Křesťanské společenství

Je další, dá se říci, novou evangelikální církví u nás a i když se misii mezi Romy extra speciálně nevěnuje, přesto má jednoho svého romského kazatele. Ano KS v Plzni, pod vedením svého kazatele Karla Řežábka si z řad své členské základny vychovala Roma. O tom ale více v následující kapitole „Romové aktivně působící v církvích“.

4.4.3 Armáda Spásy

Přestože se Armáda spásy (dále jen AS) věnuje spíše sociální pomoci bezdomovcům, sem tam se najdou i výjimky, kde se věnují i misii mezi Romy.

4.4.4 Marián Mucha

Důkazem toho bylo i několikaleté působení Mariána Muchy jako placeného laického romského kazatele AS v Brně, kterého jsem již zmínil v předchozí kapitole. Je škoda, že se již kazatelské práci nevěnuje.

4.4.5 Malá Moskva na pražské Hůrce

Dále bych zde chtěl zmínit kazatele AS Petra Janouška, který působí na pražské Hůrce, a který právě tam zažil to, těžko uvěřitelné setkání, když si jen tak pokusně vyšel s kytarou a zpíval romské křesťanské písně. O svém vystoupení pro ČT 2 řekl, že to po půlhodině hraní vzdal, a když už byl na odchodu, uviděl za sebou hlouček pěti lidí, jak sedí na židlích a poslouchají. Dnes jsou romské křesťanské písničky a romská kapela nedílnou součástí tamních nedělních bohoslužeb.⁵⁵

⁵⁵ RŮŽIČKOVÁ, M. a M. KRAUT. Babylon. In: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1131721572-babylon/411236100152006/> [online]. [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1131721572-babylon/411236100152006/>

5. KAPITOLA: ROMOVÉ AKTIVNĚ PŮSOBÍCÍ V CÍRVIČH

5.1 ŘÍMSKOKATOLICKÁ CÍRKEV

Byla to právě tato největší církev světa, která si v 19. století, v Anglii našla doposud nejznámějšího romského misionáře a kazatele, kterým byl Rodney Smith. Jeho misijní působení, jak jsem se již zmínil v kapitole 3. Misijní činnost mezi Romy, se ale netýkalo jenom Anglie, ale také USA.

5.1.1 Mgr. Vojtěch Vagai

K víře jej přivedl jeho otec, také Vojtěch, který působil jako ženatý jáhen. Po studiu na střední uměleckoprůmyslové škole se Vojtěch Vagai mladší rozhodl vydat se na duchovní dráhu. Po vystudování katolického semináře a vysvěcení nastoupil do Bechyně, kde působil rok, a v současné době působí v Pelhřimově jako kaplan pro mládež. To co o mladém pelhřimovském knězi V. Vagaiovi víme je to, že již jeho otec byl vůbec prvním vysvěceným ženatým jáhnem v České republice a od svého svěcení v roce 1993 působil v Českém Krumlově a také se jmenoval Vojtěch. V. Vagai mladší se jako vysvěcený Římskokatolický kněz věnuje otázkám menšin, pastoraci v médiích, je sportovně založený, má rád umění a přestože se ke svému romství hrdě hlásí, v soukromém rozhovoru nepopřel, že jeden z jeho rodičů není Rom.⁵⁶

5.1.2 Paed.Dr. ThDr. Eugen Fejzo Ph.D.

Je sice pravda, že pater Eugen Fejzo je Slovenský romský Římskokatolický kněz, ale zmínit jej musím, jelikož jde asi o nevíce vzdělaného Roma, kterého jsem při svém průzkumu oslovil.

Napsal mi o sobě, že pochází ze sedmi dětí a že největší zásluhu na tom, že je kněz, mají jeho rodiče. Na mše svaté chodil již od osmi roků a to jej natolik oslovilo, že se chtěl stát knězem. Po maturitě na gymnáziu si podal přihlášku na katolický seminář do Bratislavy, kde ale neuspěl a tak se rozhodl absolvovat povinnou dvouletou vojenskou prezenční službu. Po jejím absolutoriu si podal přihlášku znovu a tentokrát uspěl. Kněžskou službu již vykonává

⁵⁶ Romové v České republice: Zemřel romský jáhen Vojtěch Vagai [online]. [cit. 2013-06-16]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23752>

Pelhřimovský deník.cz: Střídání kaplanů v Pelhřimově: objeví se tu první romský kněz [online]. [cit. 2013-06-16]. Dostupné z: http://pelhrimovsky.denik.cz/zpravy_region/stridani-kaplanu-v-pelhrimove-objevi-se-tu-prvni-romsky-knez-pe12.html

pětadvacet let a je velmi spokojený, protože, dělá kněžskou službu, která jej baví, a po čem toužil již od útlého dětství. Po patnácti letech činné služby se rozhodl, že by si ještě rád doplnil teologické vzdělání a tak se po dohodě se svým biskupem dohodl, že začne studovat na polské katolické universitě v Lublině. Tuto fakultu ukončil malým doktorátem, a pak si ještě studiem na katolické univerzitě v Rožumberoku doplnil doktorát z pedagogiky, aby se vrátil zpět do polské Lublaně a pokračoval ve studiu, které ho dostalo až k dalšímu doktorátu z teologie. Na teologické fakultě v Košicích pak svá studia završil velkým doktorátem PhD.⁵⁷

5.1.3 Michael Mižigar

Nepatří sice mezi romské duchovní, nicméně jej Římskokatolická církev v mládí natolik oslovila, že se rozhodl stát se ministrantem.

Michael je rodák z Písku, kde jen díky svým zdravotním problémům měl veliký problém chodit do základní školy. Jak mi ale sám řekl, velké matčino úsilí přimělo komisy, aby šel k zápisu a mohl se, i přes značný sluchový handicap učit s ostatními žáky. V deváté třídě mu pak bylo psychologkou doporučeno, aby se díky svému handicapu na střední školu s maturitou nehlásil, jelikož ta má pro své studenty vyšší nároky, které by nemusel zvládnout a nikdo tam na něj nebude brát ohled. Michaelovým štěstím bylo, že chodil do komunitního centra, kde jej jeden z vedoucích přesvědčil, aby nic nevzdával a podal si na střední školu s maturitou přihlášku, že mu s přípravou na přijímací zkoušku připraví. Dnes tedy Michael Mižigar studuje v Praze třetím rokem Filozofickou fakultu a před ním stojí první etapa studia vysoké školy a to bakalářské státnice a bakalářská práce.

Jak sám o sobě řekl, do kostela chodil sice rád, ale ta opravdová změna ve věcech víry pro něj nastala teprve po křtu. Před křtem sice taky chodil ministrovat, ale vždycky prý musel překonat strach z „mul“ – duchů zemřelých, ale po něm (křtil jej již jednou zmíněný pater Lizna) všechnen strach zmizel a v jeho srdci se rozhostil klid a mír.

Michael Mižigar je tedy jedním z mála laicky sloužících Romů v Římskokatolické církvi které znám.⁵⁸

⁵⁷ Pozn: z e-mailové korespondence ze dne: , je nedílnou součástí přílohy č. 1. této bakalářské práce

⁵⁸ Pozn: autentický přepis celého rozhovoru ze dne: 20.11. 2012, je nedílnou součástí přílohy č. 2. této bakalářské práce

Z (průzkumu) výzkumu, který jsem od měsíce října roku 2012 provedl pomocí elektronické pošty, jsem oslovil asi 1246 farností, z toho mi odpovědělo 425 ve smyslu, že většina Romů, kteří do kostela přijdou, přijdou jednou za rok a to na největší svátky a pokud chtějí pokřtít dítě, je jim vyhověno, nic méně po křtu se již neukáží. Ti kněží, kteří takto odepsali, si stěžovali na neochotu účastnit se křestní přípravy a znali romského pojetí křtu dokonce uvedli i hlavní důvod – ochranu před „muly“-duchy zemřelých. Pouze ve třech farnostech je spolupráce Romu na mších patrná. O Michaelu Mižigarovi, který ministrantuje v Písku, jsem se již zmínil a dalšími jsou, smíšený manželský pár (Rom – Slovenka) občas čtou bohoslužebné čtení nebo přímluvy v karlínské farnosti, jak mi napsal tamní pater Miroslav Cúth. Posledním, o kterém vím, působí ve farnosti patera Jana Doležala jako varhaník.

Je dost možné, že takovýchto Romů je v Římskokatolické církvi víc, protože vím také o jednom, který hrál při nejrůznějších akcích pořádaných pro Romy v pražském kostele U Martina ve zdi, jako byl pochod Pride a v neposlední řadě i bohoslužba k zahájení každoročního romského festivalu Kamoro – Sluníčko.

5.1.4 PhDr. Vlado Olah

Bezesporu nepatřil mezi romské kněze, ani předčitatele, ale byl Romem, básníkem a misionářem. Přestože nikdy nestál na kazatelně, přesto evangelizoval již svou přítomností a rozhovory o víře.

Narodil se na východním Slovensku, po povinné školní docházce, kterou absolvoval na zvláštní škole, nastoupil na dvouletou povinnou prezenční službu beze zbraně, pouze s dřevěnou atropou. Na vojně pak projevil zájem stát se vojákem z povolání, což se zvláštní školou nebylo možné a tak si dodělal úplné základní vzdělání. Poté vystudoval střední vojenskou školu a dálkově universitu, kterou zakončil doktorátem z psychologie. Po listopadu se také věnoval studiu teologie a významně se podílel i na překladech bible do romštiny.⁵⁹

Dlouhá léta se také věnoval misii mezi Romy, což později vyvrcholilo ve spolupráci s Ekumenickou radou v Praze.

⁵⁹ Pozn: Tyto informace mám přímo ze soukromého rozhovoru s V. Olahem na Ekumenické radě, nic méně je možné také dohledat také na: SCHEINOSTOVÁ, Alena. Olah, Vlado. In: Olah, Vlado [online]. 2009 [cit. 2013-06-18]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/24451/olah-vlado>

5.2 ČESKOBRASTRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ

Stejně jako Římskokatolická církev, tak i Českobratrská církev evangelická si vychovala ordinovaného faráře a laického kazatele (jáhna bez dekretu) z řad Romů.

5.2.1 Mgr. Ondřej Kováč

Evangelický farář, který je v současné době mimo činnou službu Ondřej Kováč, pochází z nevěřící romské rodiny. Od svých tří let nevidomý. Základní vzdělání získal na Škole Jaroslava Ježka pro zrakové postižené v Praze, ovšem střední i vysokou školu už vystudoval a prožil mezi lidmi bez zrakového handicapu, přestože to pro něj nebylo jednoduché. V roce 1995 absolvoval evangelickou akademii v Náchodě, kde odmaturoval a v roce 2003 ukončil studium na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy s vyznamenáním. V září roku 2005 byl ustanoven, zvolen farářem ve Mšeně u Mělníka, kde působil do konce srpna 2008. Tedy plně tři roky. Přestože by rád zůstal, kvůli zdravotním problémům své neromské manželky musel mšenský sbor opustit a hledat jiné působiště. Při hledání nového působiště se ale ukázalo, že církev romskému faráři není příliš nakloněna, a tak je Ondřej Kováč v současné době tzv. mimo službu, nic méně dokáže svého kolegu faráře Davida Balcara v Jindřichově Hradci plně zastoupit, když je potřeba.

Nejednou jsme o tom spolu hovořili, že by rád sloužil jako farář, ale žel situace ve sborech je stejná jako mimo ně a farníci mají přeci jen k duchovním z řad Romů předsudky. Netrápí ho ale jen tento postoj církve k jeho osobě, větší vrásky na čele mu dělá to, že Romové jsou pro Čechy nejméně sympatickou národnostní menšinou. Ondřej je ale na svůj romský původ patřičně hrdý.⁶⁰

5.2.2 Pavel Sivák (laický kazatel – jáhen bez dekretu)

Je-li v této práci možné hovořit o sobě samém, pak jedině s díkyčiněním mému Bohu a jeho služebníků manželům Slámovým, které si použil, abych byl Jeho svědkem.

Ano, zato, že jsem takový, jaký jsem, vděčím Bohu. Jsem Rom, který byl po úraze ve dvou letech a po několika letech strávených v dětském domově vychováván v neromském křesťanském prostředí. Svou víru a svůj postoj k Bohu jsem začal více vnímat až po svém obrácení, tedy někdy před svým vyučením. Teprve až o několik let později jsem si začal uvědomovat, co všechno pro mne můj Bůh udělal, přestože si k uskutečnění svého cíle v mém dětství použil dost drastickou událost.

⁶⁰ Pozn: Medailonek, který mi o sobě poslal, je nedílnou součástí přílohy č. 3. této bakalářské práce

Své první kazatelské krůčky jsem začal dělat jako člen staršovstva rýmařovského sboru tím, že jsem si upravoval čtená kázání tak, abych je mohl při bohoslužbách lépe přednést. Odhodlání stát se farářem své církve (ČCE) jsem se rozhodl řešit s tehdejšími synodními seniory Pavlem Smetanou v Praze a to při svém prvním pracovním pobytu ve středisku diakonie „Betlém“ v Kloboukách u Brna. S bratrem Smetanou jsme se dohodli, že oba oslovíme ředitele Evangelické akademie – Biblické a misijní školy v Hradci Králové Mgr. Petra Firbase, kde bych mohl studovat i bez maturity a po ukončení studia bych si udělal jáhenské zkoušky a mohl bych nastoupit na jeden z volných sborů. Když po roce studia mého studia bez maturity a s vědomím Školského úřadu Synodní rada vydala nařízení, že se k jáhenským zkouškám může přihlásit pouze ten, kdo vystudoval střední školu s maturitou a poté absolvoval Evangelickou akademii druhou maturitou, školu jsem dokončil a poté nastoupil do civilního zaměstnání. Z počátku jako prodavač v kamenném obchodě a později jako romský poradce na Okresním úřadě v Hradci Králové, kde jsem měl možnost dálkově studovat střední obchodní školu a získat tak maturitu. Po maturitě jsem se pod vedením svého čenilovského faráře Ing. Josefa Bartoška rozhodl přihlásit se k jáhenským zkouškám a po jejich absolutoriu jsem byl zařazen do ročního vikariátu. Nic méně, vikariátní komise synodní rady s novým synodním seniorem bratrem Rumlem se rozhodla mi dekret volitelnosti neudělit a tak jsem se opět musel vrátit k civilnímu zaměstnání.

V současné době jezdívám kazatelsky vypomáhat do Pňova-Předhradí a před tím, jsem jednou za čtvrt roku jezdil i do Peček. V Čenilově, kde jsem při svém studiu na evangelické akademii – Biblické a misijní školy studoval, jsem také kázával, stejně jako v Hradci Králové. Poslední dva roky svého působení v Diakonii v Kloboukách u Brna „Betlém“, kde jsem pracoval jako asistent pro těžce tělesně postižené, jsem tamnímu faráři Mgr. Luděkovi Korpovi službou Slova vypomáhal jak v Kloboukách, tak i v přilehlých obcích. Stejně tak jsem kazatelsky vypomáhal i sestře faráře Mgr. Janě Gruberové v Dambořicích.

5.3 PRAVOSLAVNÁ CÍRKEV

5.3.1 Mgr. David Dudáš Rokycany

„David Dudáš ze Starého Plzeňce je prvním pravoslavným knězem romského původu se v České republice“,⁶¹ píše ve svém článku internetovém Jana Šustová.

Teologii studoval na semináři v rumunském městě Neamt [ňamec] v letech 1997-2002. Ve věku 21 let jej na kněze 19. ledna 2003 vysvětil arcibiskup Pravoslavné církve Kryštof v plzeňském kostele sv. Anny, ale protože se pravoslavní kněží po vysvěcení nesmí ženit, oženil se s Rozálií ještě před vysvěcením.

Působí v rokycanském kostele Nejsvětější Trojice, který Pravoslavná církev získala od Římskokatolické církve jako nepoužívaný a poničený.

Přestože David Dudáš, se kterým jsem déle než tři roky, spolu s ostatními, setkával na půdě Ekumenické rady církví v Praze, v komisi „Misie mezi Romy“, již od mládí tíhnul k Římskokatolické církvi, přesto jej asi od čtrnácti let začala zajímat historie a poté, co dospěl k tomu, že vlastně Pravoslavná církev je tou původní, od které se Římskokatolická církev oddělila, začal pravoslaví studovat zevrubněji a do hloubky.

V patnácti letech, kdy se definitivně rozhodl udělat všechno pro to, aby se stal pravoslavným knězem, „navštívil olomouckobrněnského vladyku Kryštofa, dnes arcibiskupa pražského českých zemí“, který jej v jeho Bohulibém rozhodnutí podporoval.

Studium v rumunském semináři „Neamt“ neměl jednoduché, protože, jak sám říká, díky chabé znalosti jazyka doopravdy začal studovat až v posledním trimestru prvního ročníku. Jak sám David říká, bez štědrého sponzora „Open society fund“, který mu pět let dotoval cesty, by pro Davida nebylo možné.

Je velmi zajímavé, že již na konci třetího a začátku čtvrtého ročníku bylo zřejmé, že David půjde sloužit do Rokycan a tak se tamní kostel Nejsvětější Trojice začal opravovat.

Za zmínku stojí také jeho slova o tom, že pravoslavný kněz se musí před vysvěcením oženit. Ano, řád Pravoslavné církve to umožňuje, ale pouze před vysvěcením. Po vysvěcení již tato možnost není a kněz musí zůstat v celibátu. Modlil se tedy a Bůh mu dal, jak on říká „mátušku“ (manželka pravoslavného duchovního se u nás nazývá mátuška).

⁶¹ ŠUSTOVÁ Jana. První romský pravoslavný kněz. In: [online]. [cit. 2013-02-27]. Dostupné z : : [www.http://romove.radio.cz/cz/clanek/19880](http://romove.radio.cz/cz/clanek/19880)

Když nastoupil na svou farnost, radu starších v Davidově kostele tvořilo devět členů a všichni byli Romové. Co je ale ještě zajímavější, je fakt, že na mše se tam schází Češi, Romové, Bulhaři, Ukrajinci a Davidovi to připadne jako ono pavlovské novozákonní: „Potom už není Řek a Žid, obřezaný a neobřezaný, barbar, divoch, otrok a svobodný – ale všechno a ve všech Kristus“ Kol. 3,11;⁶²

Jak mi ale sám sdělil, romskou otázkou se již nezabývá a radu starších v rokycanském kostele Nejsvětější trojice, kde David slouží, již netvoří jen Romové.

5.4 CÍRKEV BRATRSKÁ

Také Církev Bratrská si vychovala své dva kazatele. O nich se ale zmíním podrobněji v následující kapitole.

5.4.1 Bc. Patrik Horváth

Slouží v Jablonci nad Nisou jako druhý kazatel. Je tedy plně placený a má své dílčí kazatelské povinnosti, stejně jako je mají druzí kazatelé v Českobratrské církvi evangelické. To znamená, že třeba vede děti a mládež a k tomu jednou měsíčně káže, nebo má na starost pastorační návštěvy a jednou za měsíc káže a podobně.

5.4.2 Zdeno Žiga

Žije ve Veselí nad Lužnicí, udělal si potřebné zkoušky laického kazatele a vypomáhá kázáními, když je kazatel na dovolené, anebo má víkendové výjezdní zasedání.

5.5 BRATRSKÁ JEDNOTA BAPTISTŮ

Svého času měla 3 romské laické pracovníky.

5.5.1 Mirek Richter

Stejně jako jeho sestra Květa pocházel z romské nevěřící rodiny. Poté, co se na jedné z misijních akcí seznámil se Samuelem Kaletou, uvěřil, obrátil se a stal se jedním z nejhroliivějších vyznavačů Ježíše Krista a jeho spasitelného díla. A byl to právě on, kdo po Samuelovi převzal štafetu vedení a organizoval nejrůznější misijní výpravy v Brně, v Praze, ale i v Bratislavě. Jeho misijní kázání byla natolik přesvědčivá, že díky němu uvěřilo mnoho Romů z Brna Židenic, které je proslulé vysokým počtem romského obyvatelstva.

⁶² ŠUSTOVÁ Jana. První romský pravoslavný kněz. In: [online]. [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: : [www.http://romove.radio.cz/cz/clanek/19880](http://romove.radio.cz/cz/clanek/19880)

5.5.2 Květa Richterová

Také uvěřila na základě Samuelova misijního působení, ale k jejímu obrácení hodně přispěl její bratr Mírek. Také i ona se časem, spolu se svým bratrem Mirkem stala jednou z vůdčích osobností nově vznikajícího romského společenství křesťanů při BJB (Bratrská jednota baptistů) na ulici Cejl v Brně Židenicích a po Mirkovi smrti převzala štafetu lídra romského společenství. Oba, krásně zpívali a společně natočili několik audio kazet „Vaš tuke“ – „Pro Tebe“, které spolu s dalšími svými CD nahrávkami, ale i nahrávkami Samuele Kalety, používali ke své misijní práci.

V současnosti vede Květa romské společenství křesťanů BJB sama a věnuje se misii, pastoraaci a zpěvu. Kazatelskou činnost nechává na povolanějších, ale občas se výkladu Písma nevyhne.

5.5.3 Marián Mucha

Pochází z tradiční nevěřící romské rodiny a uvěřil a obrátil se na základě svědectví sourozenců Mirka a Květy Richterových. Z počátku se misijních akcí pouze účastnil, ale později se do nich velmi horlivě zapojil. A to tak, že si jej všimla Armáda spásy a udělala z něj placeného romského kazatele. Jako romský kazatel Armády spásy působil asi pět let a návštěva nedělních bohoslužeb byla přibližně 11 lidí. Většina z nich byla jeho rodina a příbuzní.

V současné době již kazatelskou činnost u AS nevykonává a další jeho aktivity nejsou známi.

5.6 KŘESŤANSKÉ SPOLEČENSTVÍ

Při svém pátrání po romských kazatelích v církvi mi františkánský pater Dominik Valer OFM z Plzně doporučil, abych se obrátil na Křesťanské společenství v Plzni, kterému propůjčili své kostelní prostory a kde se pravidelně schází ke svým bohoslužbám.

5.6.1 Emil Čonka

Je Romským kazatelem KS (Křesťanské společenství) v Plzni a má za manželku Korejskou misionářku. Oba dva mají hodně na srdci Romy, romské etnikum vůbec. Nějakou dobu byli členy KS, ale jednou přišli za svým kazatelem Karlem Řežábkem s tím, že mají touhu dělat něco speciálně dělat pro Romy, což zdůrazňovali odlišností potřeb vyjadřování se a prožívání kázaného Slova. Tak tedy vznikl nápad založit romský sbor v rámci sboru KS pod vedením Emila Čonky. Poté, co Karel Řežábek, jako pastor sboru, žádost manželů Čonkových přednesl na staršovstvu, které jejich žádosti vyhovělo, začal se plzeňský romský sbor scházet ke svým

pravidelným nedělním bohoslužbám, které vede Emil Čonka s tím, že pastor sboru K. Řežábek si vymohl jednou měsíčně na jejich shromážděních kázat.

Prostory plzeňského katolického kostela svatého Martina a Prokopa jsou tedy plně využity. Schází se v nich jak římskokatoličtí věřící, tak sbor KS vedený již tolikrát uvedeným K. Řežábkem a romský sbor pod vedením Emila Čonky.⁶³

5.7 EMIL ADAM

Emila Adama, kterého někteří znají z misijní činnosti na východním Slovensku, zmiňují jako posledního, jelikož ani Křesťanská misijní společnost, která o něm a jeho svědectví napsala článek ve svém časopise, nevedla, k jaké církvi v Ostravě se po svém obrácení přihlásil. Z článku lze ale vyvodit, že to byla jedna z mnoha nově rodících se církví po listopadu 1989. Příběh tohoto největšího romského evangelizátora poslední doby je strhující. Již sama skutečnost, kterou popisuje své obrácení je zvláštní, a přesto tak důvěryhodná.

Pochází z tradiční nevěřící romské rodiny. Narodil se na Slovensku, ale později se přestěhoval do Ostravy, kde se také oženil. Jeho obrácení se započalo při jedné z cest do Prahy, kdy se při zpáteční cestě musel zastavit v Brně. Tam zažil skutečný šok, jelikož jeho sestra s manželem, během dlouhé doby, po kterou se neviděli, uvěřili. V Ostravě, kam se opět vrátil, se staly tak neuvěřitelné věci, že musel navštívit jistý letničněprobuzenecký sbor. Tam i s manželkou uvěřil a přijal misijní úkol hlásat evangelium východoslovenským Romům. Jeho kázání bylo natolik intenzivní, že ve Spišské Nové Vsi, v Popradě, ale i na jiných místech východního Slovenska vyvolalo tak veliké probuzení, které svou početností přesahuje počet bratří, kteří utíkali ze severomoravského Suchdolu nad Odrou do panství hraběte Mikuláše Ludvíka z Zinzerdorfu, aby na území dnešního Německa roku 1722 založili Ochranov.⁶⁴

⁶³ Pozn: Celý autentický záznam rozhovoru s pastorem sboru KS v Plzni, Karlem Řežábkem, je nedílnou součástí přílohy č. 4. této bakalářské práce

⁶⁴ Emil Adam o probuzení na Spiši. Praha: Křesťanská misijní společnost, 2010, roč. 22, prosinec 2011. ISSN 1210-43-45. str. 8-11.

6. ZÁVĚR

Jestliže jsem hned na začátku položil otázku, odkud přišli, mohla tato otázka v nejednom člověku vyvolat otázku, zda Romové nepřichází z jiné planety. Proto jsem svou práci rozdělil do čtyř samostatných celků.

Historii exodu z Indie někdy okolo 6. a 10. století, ve které jsem se u některých časových úseků zastavil podrobněji, jelikož všechny doposud zažité předsudky, které o Romech kolují, pramení z neznalosti a nepochopení historie, která si s nimi velmi krutě zahrála. Jistěže souhlasím s tím, že si za většinu problémů mohli sami, ale studiem nejen odborné literatury Fraser, Hübschmannová, Horvátová a Vančura zjistíme, že Romům šlo o přežití. Není tedy divu, že jsem se dějinami Romů zabýval podrobněji.

Tradiční zvyky a tradice, u kterých začínám pojednáním o „Pařivu“, tedy úctě, jelikož tu má právě toto etnikum v sobě pevně zakořeněnu a předává jí mladším generacím jako to nejcennější. Bez ní by totiž nepřežili. Jestliže se v tomto kontextu podíváme na majoritní společnost, může se v tomto od Romů hodně naučit.

Dále jsem poukázal na skutečnost, která je v jižních kulturách zcela běžným jevem, nic méně u nás je vnímaná jako něco, co je exotické a přežitě. Něco, s čím se setkáme již jen třeba v Africe, Brazílii, v jižní Itálii nebo u Inuitů a týká se výchovy potomků. Každá kultura má odlišný způsob stolování a ani Romové v tomto ohledu nejsou výjimkou.

Vždy, než vycestujeme do jakékoliv jiné země, je potřeba se seznámit s projevy slušnosti při stolování. Někde se srká, jinde mlaská, ve střední Evropě dojídá do posledního sousta a u některých kultur se neodmítá. Každý se ale v té, či oné oblasti, ve které se momentálně vyskytuje, musí podřídít místním mravům, jinak by mohlo dojít k velmi trapné situaci, která by nakonec mohla vyústit v nevráživost. Zvláště pak v arabských zemích. Cílem pojednání o jídle tedy bylo poukázat na skutečnost, že tradiční romská kuchyně a příprava pokrmů se opravdu v mnohém podobá kuchyni židovské. Pouze společné stolování rodiny je odlišné.

Jsem přesvědčen, že tradiční zvyky na svatbách a pohřbech se mnohde již tak striktně nedodržují, ale tu a tam se s nimi zvláště na Slovensku přeci jen můžeme setkat. U Romů jen při pohřbu olašského krále nebo velmi významného „vajdy“ – romský předák. Proto jsem tuto kapitolu uvedl, aby bylo zcela jasně patrné, jaké vlivy měli kultury, se kterými se Romové na svých cestách setkali, co od nich převzali a jak je zapracovali do své víry.

Nazval-li jsem svoji bakalářskou práci „Identifikace romského etnika s církvemi“, nebyl tento výběr zcela náhodný, jelikož náboženství, ať již v jakékoli formě provází lidstvo od stvoření světa. Jen vzpomeňme na povolání Abrama, Boží vedení Izáka s Jákobem, ale i všechny ty Kananejce, Jebuzejce, a jiné pohanské kmeny, které okolo lidu Izraele žili. Na pronásledování prvních křesťanů a počáteční vliv Islámu. S tím vším se Romové na svých cestách museli vyrovnat a mnohdy i přizpůsobit. Když pak ve druhé polovině 15. století vznikla v Kunvaldu Jednota bratrská a na počátku 20. století Církev českobratrská evangelická a Církev československá, která si o několik desetiletí později ke svému jménu přidala Husitská, takže již nelze hovořit o jedné církvi – všeobecné. Ano, je pravda, že po listopadu 1989 vznikly nové církve, ale mé zaměření bylo na církev Boží. Tedy církev neviditelnou.

Proto kapitola 4. obsahuje tolik státem uznaných církví, které jakýmkoli své romské posluchače oslovili, přiměli je přehodnotit a změnit jejich dosavadní náboženské smýšlení. Jakékoli pozemské církvi by totiž neměl být jedno dosah jejich zvěsti o Vzkříšeném.

Bylo-li tedy strhující sledovat historii putování Romů a jejich vyrovnávání se s krajovými mravy, o to strhující je sledovat cesty jednotlivců, kteří nejenže uvěřili, ale díky úžasné milosti Boží se stali Jeho misijními svědky a naplňují tak Slovo Kristovo: „Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtíte ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého a učte je, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal.“ Mt. 28,19-20;.

U nás je jich zatím 15. Z toho někteří, jako třeba pater Vagai a Emil Adam jsou více známí, kdežto Ondřej Kováč, Květa Richterová, Marián Mucha nebo slovenský pater Eugen Fejco známí nejsou vůbec, a přesto právě bez jejich, ať již misijní nebo kazatelské práce by jen těžko mohlo dojít k naplnění oné Ježíšovi výzvy z Mt. 28,19-20;.

Stejně jako žádná vědeckobadatelská práce nemůže být vyčerpávající, tak ani moje badatelská činnost v této bakalářské práci není, a ani nemůže být vyčerpávající. Tato práce měla prozkoumat a seznámit veřejnost se současnou identifikací romského etnika se současnými církvemi a hlavními postavami, které se podílí na kazatelské práci té, či oné našim státem uznané církve, což byl hlavní záměr, který se podařil.

7. SLOVNÍK ROMSKÝCH VÝRAZŮ A SLOVNÍCH SPOJENÍ

V tomto slovníku se setkáme s romskými výrazy a pojmy, které se od české gramatiky liší. Ve spisovné Slovenské Romstině podle učebnice Rmaňi čhib, se totiž souhlásky měkčí tak, že se nad souhlásku, která má být změkčena napíše háček. Chceme-li tedy napsat „romská dívka“, nenapišeme „romni“, nýbrž „romňi“.

Adaj – Tady jsme

Amaro lav – Naše slovo

Gadžo – nerom (přesný překlad – sedlák)

Gendalos – zrcadlo

grast – kůň

Kereka – Kruh

khamoro – sluníčko

khangeri – kostel

Lačho lav – Dobré slovo

Mula – duch zemřelého

Odadženo mardo, so ačhiľ'a čoro, oda mek goreder, so hino korkoro – Zle je tomu, kdo je chudý, ještě hůř tomu, kdo je sám

O Roma vakeren – Romové mluví

Paťiv⁶⁵ - úcta

Rakľi⁶⁶ – neromská dívka (pejorativně – bílá)

Rom – muž

Roma, ale také Romale – lidé

Roma nane jekh – aňi⁶⁷ pre jekh vast nanes a angušť'a jekh – Romové nejsou všichni stejní – vždyť ani prsty na jedné ruce nejsou stejné

Romano hangos – Romský hlas

Romano kurko – Romský týden

⁶⁵ Poznámka: Více v kapitole „ABECEDA A PRAVOPIS VE SLOVENSKÉ ROMŠTINĚ“: ŠEBKOVÁ, Hana a Edita ŽLNAYOVÁ. *Romaňi čhib: Učebnice slovenské romštiny*. Praha: Fortuna, 1999, s. 12. ISBN 80-7168-684-0.

⁶⁶ Taktéž a tamtéž

⁶⁷ Poznámka: Více v kapitole „ABECEDA A PRAVOPIS VE SLOVENSKÉ ROMŠTINĚ“: ŠEBKOVÁ, Hana a Edita ŽLNAYOVÁ. *Romaňi čhib: Učebnice slovenské romštiny*. Praha: Fortuna, 1999, s. 12. ISBN 80-7168-684-0.

Romňi⁶⁸ – romská dívka, žena

Vaš tuke – pro tebe

⁶⁸ Poznámka: Více v kapitole „ABECEDA A PRAVOPIS VE SLOVENSKÉ ROMŠTINĚ“: ŠEBKOVÁ, Hana a Edita ŽLNAYOVÁ. *Romaňi čhib: Učebnice slovenské romštiny*. Praha: Fortuna, 1999, s. 12. ISBN 80-7168-684-0.

8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÉ ZDROJE

- FRASER, Angus. *Cikani*. 1. vydání. Praha: Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-212-X.
- KOVÁČ, Ondřej. *Cesty a formy misijního svědectví mezi Romy v České republice na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003. Diplomová práce. UNIVERSITA KARLOVA V PRAZE- EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA. Vedoucí práce Prof. ThDr, Pavel Filipi.
- ŠEBKOVÁ, Hana a Edita ŽLNAYOVÁ. *Romaňi čhib: Učebnice slovenské romštiny*. 1. vydání. Praha: Fortuna, 1999. ISBN 80-7168-684-0.
- HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. vyd. Lidové noviny, 2002. Vydala společnost Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s.
- LISÁ, Helena a Milena HÜBSCHMANNOVÁ. Romové v České republice: SEŠITY PRO SOCIÁLNÍ POLITIKU. Praha: Sociopress s. r. o., 1999, s. 18. ISBN 80-902260-7-8.
- SIVÁK, Pavel. ROMOVÉ A PASTORACE. Suchdol nad Odrou, 2004. Písemná práce jáhenské praxe - vikariátu. Vedoucí práce Mgr. Vlastimil Kovář.
- ŠULEŘ Petr, LÁZNIČKOVÁ Ilona, HÜBSCHMANNOVÁ Milena. Romové – O Roma. Brno: SVAN a Moravské zemské muzeum ve spolupráci s Muzeem romské kultury v Brně, 1999, s. 53. ISBN 80-85 956-14-4 (SVAN), ISBN 80-7028-141-3 (MZM), ISBN 80-902476-1-X (MRK)

Internetové zdroje:

- Evangnet: Schematismus ČCE - Kazatelská stanice Romské sdružení. EVANGNET, o. s.
- Evangnet: Schematismus ČCE - Kazatelská stanice Romské sdružení [online]. [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: http://www.evangelnet.cz/cce/kazatelska_stanice/280-romske_sdruzeni
- RŮŽIČKOVÁ, M. a M. KRAUT. Babylon. In: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1131721572-babylon/411236100152006/> [online]. [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1131721572-bab>
- Romové v České republice: Zemřel romský jáhen Vojtěch Vágai [online]. [cit. 2013-06-16]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23752>
- Pelhřimovský deník.cz: Střídání kaplanů v Pelhřimově: objeví se tu první romský kněz [online]. [cit. 2013-06-16]. Dostupné z: http://pelhrimovsky.denik.cz/zpravy_region/stridani-kaplanu-v-pelhrimove-objevi-se-tu-prvni-romsky-knez-pe12.html
- SCHEINOSTOVÁ, Alena. Oláh, Vlado. In: Oláh, Vlado [online]. 2009 [cit. 2013-06-18]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/24451/olah-vlado>

ŠUSTOVÁ Jana. První romský pravoslavný kněz. In: [online]. [cit. 2013-02-27]. Dostupné z:
: [www.http://romove.radio.cz/cz/clanek/19880](http://romove.radio.cz/cz/clanek/19880)

Emil Adam o probuzení na Spiši. Praha: Křesťanská misijní společnost, 2010, roč. 22,
prosinec 2011. ISSN 1210-43-45. str. 8-11.

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10312897742-tajemstvi-rodu/211522162400013-tajemstvi-rodu-radka-bangy/> ČT. 1 Tajemství rodu Radka Bangy. 5. 4. 2013. Repríza 925.
Režie R. Kohoutová. [cit. 2013-04-16].

RESUMÉ:

Identifikace romského etnika s církvemi
Identification of Gypsy ethnicity with churches
Pavel Sivák

Tato práce měla prozkoumat a seznámit veřejnost se současnou identifikací romského etnika se současnými církvemi a hlavními postavami z řad minulých i současných Romů, kteří se podíleli a podílí na kazatelské a misijní práci té, či oné našim státem uznané církve, což byl hlavní záměr, který se podařil. Veškeré statistické údaje vychází z mého terénního průzkumu a mé osobní korespondence, takže valnou většinu osob uvedených v této práci znám osobně a vím, že v církvi Kristově pracují.

RESUMÉ:

Identifikace romského etnika s církvemi
Identification of Gypsy ethnicity with churches
Pavel Sivák

This bachelor study has been aimed to exploring and apprising of the society with actual identification of Gypsy ethnicum with curent churches and with the main persons of Gypsies witch are last and curent preachers in diferent czech churches. This aim was reached. All statistic data comes from my own outreach research and from my personally corespondetion with all of them and I know, that they really work for the Church od Christ.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Paed.Dr. ThDr Eugen Fejczó , Ph.D.

Příloha č. 2: Interview s Michalem Mižigarem

Příloha č. 3: Medailonek evangelického faráře romského původu Ondreje Kováče

Příloha č. 4: Interview s kazatelem KS Plzeň Karlem Řežábkem

PŘÍLOHY:

Příloha č. 1:

Paed.Dr. ThDr. Eugen Fejzo , PhD.

Pochádzam zo 7. detí. Natom, že som kňaz, najväčšiu zásluhu majú natom moji rodičia, ktorí už nie sú medzi nami. Keďže som mal dobrých, starostlivých a obetavých rodičov, ktorí nás viedli k Bohu a sami nám dávali v tom osobný príklad, pre nás to bolo prirodzené, že sme navštevovali bohoslužby a ja s 2 bratmi každý deň od 8. rokov. Preto sa u mňa objavila túžba byť kňazom a v tom ma podporovala celá rodina. Po gymnáziu, keďže ma nevzali na teologické štúdiá do Bratislavy, tak som šiel na 2. roky na vojenčinu. Po nej som si dal prihlášku a prijali ma. Už som kňazom 25. rokov. Moje začiatky neboli zlé. Keďže som robil to po čom som túžil, bol som šťastný. Ľudia ma veľmi dobre prijímali aj keď som róm, ak to narážate. Po 15. rokoch kňazstva som cítil potrebu študovať ďalej a tak som poprosil svojho biskupa o súhlas. Keď som ho dostal tak som začal študovať v Poľsku v Ľubline na Katolíckej univerzite. Ukončil som licenciátom /malý doktorát/, potom som si urobil doktorát z pedagogiky v Ružomberku na Katolíckej univerzite a pokračoval som doktorátske štúdium z teológie v Ľubline a obhajobu a PhD som robil v Košiciach na Teologickéj fakulte.

Osobní korespondence z 27. 11. 2012

Příloha č. 2.

Interview s Michalem Mižigarem

Tento rozhovor s Michalem Mižigarem, ministrantem Římskokatolické farnosti v Písku a studentem Filosofické fakulty UK Praha, jsem uskutečnil v jedné pražské kavárně.

Michale, takže jsem se Tě chtěl zeptat. Víš o tom, že máš biblické jméno?

Míkaél, to ten, kdo je jako Bůh, jak jsi mi napsal v e-mailu.

Nemýlím-li se, tak Ty studuješ teď Filosofickou fakultu a studuješ jí v denním studiu a jak jsi mi před chvílkou řekl, tak seš ve třetím ročníku, takže budeš dělat jakousi bakalářskou práci. Ponechejme stranou teďka Tvé studium, jako takové, ale chtěl jsem se zeptat, jak ses vlastně na tu školu tady v Praze dostal?

Tak ono to bylo tak, že já jsem už od první třídy, když jsem se učil angličtinu, tak už jsem měl zájem o romštinu. Ono to pak nějak odpadlo, protože pak se vystřídalo hodně povolání, a když jsem pak byl na střední škole, tak jsem si podal dvě přihlášky. Jednu na právo a jednu na

romystiku. Ale protože jsem děla víc věcí, jako vždycky, a nechtěl jsem se na to ani připravit dobře. Na práva jsem se do Brna nedostal, protože tam jsem si podal jenom jednu přihlášku. Měl jsem si dát víc, protože v tom Brně je silná konkurence. Pak jsem si dával přihlášku na romystiku tady do Prahy, no a tam jsem se dostal a tam jsem.

Ty jsi zmiňoval střední školu. Jak Ty ses vůbec dostal na tu střední školu?

No, to je takový trošku složitý, protože ... mí rodiče už měli veliký problém mě dostat na Základní školu, protože já jsem byl očkovaný v několika měsících a dostal jsem zánět mozkových blan a nikdo jsme doma nevěděli, že já neslyším. Oni na to přišli, až když mi bylo pět let, ve školce si toho všimla učitelka. No a pak jsem dostal naslouchátko v šesti letech a to jsem měl jít za čtyři měsíce do školy, a žádná škola nechtěla mít handicapovaného žáka. Ale mí rodiče si říkali, že mne na Zvláštní školu nedají, že mne dají na Základní školu. A tam jsem právě chodil a já jsem pak ... ona se ta škola pak rušila, tam jsem dokončil pátou třídu, a do šesté třídy jsem nastoupil na jinou základní školu. Ono to bylo složitý, protože já jsem ... protože v té šesté třídě jsou ty děti takový ... kdy je tam šikana a tak a já jsem jako cikán ještě, nastoupil do jiné školy, ..., do jinýho kolektivu, bylo těžký se tam dostat a navíc tam ještě bylo to, že mi ti lidi dávali najevo, kdo jsem. Že jsem Rom a že k Romům, ..., takže já jsem nechtěl, ..., vždycky jsem si říkal, že musím zvolit cestu, která je bez, bez toho násilí. A říkal jsem si, že není nožný se s něma pořád hádat a se s nima prát. Taky jsem si říkal, že by bylo fajn ukazovat jim naši kulturu. Tak jsem tam začal psát do školního časopisu a psal jsem tam do školního časopisu a tam bylo zajímavý to, že jsem si začal uvědomovat, že mě to baví a tak. No a to už jsem pak byl v deváté třídě a tam, že špatně slyším, tak já jsem měl individuální plán ve škole a jedna psycholožka mi řekla, že nemůžu jít na střední školu, že bych neodmaturoval a nezvládal bych dva jazyky. Takže, tím pádem ta moje sebedůvěra úplně spadla dolů, že už je po všem, že už nemůžu jít na střední školu. A dlouho mi to trvalo, asi měsíc, než jsem se srovnal s tím, že půjdu na učiliště, ... na pomocného kuchaře. Ale chodil jsem do komunitního centra, kde byl jeden vedoucí, ten se mne zeptal, kam si budu dávat přihlášku, když jsem mu řekl, že na pomocného kuchaře, tak se lekl, řekl mi, že jsem se zbláznil, že to snad nemyslím vážně jít na pomocného kuchaře, když mám na to vystudovat střední školu. Ale já jsem měl ten problém – svízel, že ja jsem neuměl matematiku. Já jsem byl v deváté třídě, a já neuměl ani zlomky jo. Takže to byla velká ostuda. Já jsem tu matiku vždycky jakž takž udělal a právě že tam bylo super to, že on se mi začal věnovat a my jsme spolu od září do února dohnali ty ostatní ročníky té matematiky a on mě připravil, jakoby, na přijímačky. A takhle jsem se dostal na střední školu.

No a možná se zeptám hloupě, ale Tvoji rodiče mají jaké vzdělání?

Mý rodiče. Moje máma, dělala učňák – elektromechaničku, ale poslední rok semnou otěhotněla a můj táta má základní vzdělání.

A chtěl jsem se zeptat. Ty pocházíš z čistě romské rodiny?

Z čistě romské rodiny.

Z kterého města Ty jsi? V kterém městě se to všechno odehrávalo?

Všechno to bylo v Písku.

V Písku. A seš Ty nějak nábožensky zaměřený? Chodíš do nějaký církve?

Do Římskokatolický. Ministruju.

A co Ti to přináší to ministrování?

Ono, ... já jsem si někdy říkal, že ono to ze začátku bylo takový, že. ... Byla to radost ministrovat jo, ale ňák jsem překonal to, co Romové mají z toho, ten strach z toho posvátna, jo z toho, chodit do kostela, protože tam jsou mulata (duchové zemřelých) a Romové se bojí, když je někde něco posvátného na co kněz šáhne, že je v kontaktu s těma mrtvými, tak už je to takový ne čistý. Ze začátku to bylo úplně super, protože když, člověk, ..., nebo když, ... já jsem věřil v Boha ...

A můžu Tě přerušit? A kdy jsi uvěřil v Boha, kdo Tě k tomu dostal?

No normálně, od malička, protože ...

Rodiče Te vedli k víře?

Tak ona to je otázka jestli mě doopravdy vedli, anebo nějak směřovali. Protože, víš co, tak jakoby u Romů funguje nějaká ta zbožnost. Svatý obrázky najdeš, a já jsem byl takový mystický, že mě vždycky, že jsem rád poslouchal příběhy a třeba jednu pohádku mi museli vyprávět třeba do kolečka rok ... a právě že mi vyprávěli někdy i o Bohu, že jo, že ho ukřižovali a tak. Ale nebyli to nějaký velký ty souvislý vyprávění, protože jak nechodili na náboženství, tak toho vlastně hodně nevěděli, ale třeba věděl jsem, že když byli třeba Vánoce, tak se narodil Ježíš, nebo že na Velikonoce ho zabili a tak a když byly pohřby, křtiny No a já jsem se pak dostal, někdy v těch deseti letech k biblickým příběhům a to bylo něco, co jsem pak bral vážně, ale furt jsem ještě nechodil nikam. Já jsem byl pokřtěný v těch patnácti letech až a to nás ještě pokřtil, nevím, jestli ho znáš, František Lízna. Tak ten mě křtil. A to bylo takový, no ... pěkný, Protože my, když jsme chtěli být dřív pokřtěni, a v Římskokatolický církvi je to tak, že když už je někdo uvědomělejší, tak už by měl chodit na náboženství. Takže já a brácha jsme chodili na náboženství, ale my jsme nechtěli chodit, protože tam jsou samí gažové (doslova sedlák – v přeneseném slova smyslu ne Rom) a my

jako Romové tam budeme cizí. Oni se budou znát všichni. Tak já jsem si říkal, že bych chodil, ale když nechtěl chodit brácha, tak jsem nechtěl chodit ani já. Pak když jsem viděl, že je tady kněz, který pokřtí, tak, že jo, tak to se musí, jinak nebudu už nikdy pokřtěný. A pak, prostě, jak jsem byl pokřtěný, tak to byl úplně super pocit takový tý čistoty, jo, úplně že, jako duchovní. No tak, jak jsem se cítil po té duchovní stránce, to už málo kdy jsem se tak cítil. To už bylo tak úžasný. Proto na to furt člověk tak vzpomíná. A tam bylo dobrý to, že asi půl roku po tom nebo rok možná, osm nebo devět měsíců, bylo to na květnou neděli, jako by mi někdo řekl, vstaň a jdi do kostela. Ale vůbec jsem nevěděl, jestli ten kostel je otevřený nebo tam bude mše. Prostě jsem něco slyšel a šel jsem. No a od té doby jsem já začal chodit do kostela, no.

A zeptám se Tě takhle. Ty jsi zmiňoval něco v tom smyslu, že Tě v tom jako vedli rodiče a pak, že jsi pocítil tu touhu po křtu. Můžu to definovat jako Tvé znovuzrození v Kristu?

Asi jo. Možná jo, ale já jak nejsem teolog, protože Možná jo, ale nevím

Na to nemusí být člověk teolog, aby řekl, že to bylo znovuzrození v Kristu. A studuješ třeba sám – máš touhu sám studovat Písmo, třeba, co pro Tebe jednotlivé knihy, kapitoly znamenají?

Já když jsem byl na Střední škole, tak jsem dělal chvíli hebrejštinu, ale pak, když jsem byl ve čtvrtáku, tak toho bylo hodně a musel jsem toho nechat a furt mě to mrzelo, protože bych se k tomu chtěl vrátit ... a snažím se číst Bibli. Jako nemůžu říct, že jsem takovej ten nejlepší křesťan, kterej ...

Ale říkal jsi, že teď budeš mít práci stou bakalářkou, vid'. A na jaký téma, jestli se můžu zeptat?

Já píšu na téma usazování Romů v Písku. Jak přicházeli ze Slovenska.

A co pro Tebe víra, jako taková znamená? Co to pro Tebe znamená, když Ty přijdeš do toho kostela a teď máš spolucelebrovat tu mši? Jakej pocit z toho máš?

Já, jak říkám, vždycky různě, protože, Ale někdy bývá to tak, Ono záleží na tom, v jaký se nacházím situaci. Někdy to třeba může být, že už dlouho jsem Tě neslyšel, mám ten pocit, že už semnou ani nekomunikuješ, jsi mi vzdálený, tak Tě prosím, skrze tuto velkou modlitbu, abych byl více v kontaktu s Tebou. Ale někdy je to třeba i tak velká radost, že si řekneš, jsem rád, že žiju v dnešní době, kdy mne nikdo nepronásleduje za to, že věřím v Boha, za to, že můžu ministrovat. Ale Ty ses ptal, co to pro mne přímo znamená. To je něco, Já to asi možná nebudu umět slovy popsat, ale to je nějaká čest sloužit nebo pomáhat sloužit – ministrovat.

Já se ptám proto, protože když jsem se o Tobě dozvěděl, že ministruješ a jště studuješ vysokou školu a teď jsem se dozvěděl, že pocházíš z čistě romské rodiny, tak Ty seš možná jedna z největších rarit u nás v republice, protože ne každý Rom, který studuje, nebo vystudoval nějakou fakultu, tak pochází přímo z romské rodiny.

Takže já bych Ti chtěl touhle tou cestou poděkovat za to, cos mi řekl a já bych to použil ve své diplomové práci, která se jmenuje Romové v církvích. Takže já Ti moc děkuji a Pán Bůh s Tebou.

Já s tím souhlasím.

Autentický přepis interview, uskutečněného v jedé pražské kavárně 20. 11. 2012

Příloha č. 3.

Medailonek evangelického faráře romského původu Ondreje Kováče

Můj otec a moje matka se narodili na středním Slovensku. Oba prožili válečné protiromské hrůzy ve čtyřicátých letech 20. století, moje máma zůstala bez rodičů a vyrůstala u svých příbuzných. Oba odešli v mládí ze Slovenska do Čech a pracovali na různých místech Moravy i Čech jako pomocné síly v zemědělství nebo při práci v lese. Trvale se usadili v okrese Chomutov. Mne i mou starší sestru vedli tak, že jsme věděli, že naši rodiče jsou Romové a doma jsme slyšeli romštinu, ale na veřejnosti jsme se museli chovat tak, aby nám nikdo nemohl nic vytknout a označit nás, že jsme odlišní. To se však nepovedlo vždy. Oba nás také nechali pokřtít v Římskokatolické církvi. K žádné církvi jsme se jako rodina nikdy nepřihlásili, a ani církve se nehlásila k nám.

Já jsem navštěvoval základní školu v Praze, kterou jsem ukončil v roce 1990 tedy brzy po tzv. sametové revoluci. První kontakty s křesťanskou církví jsem navázal, když vznikala církevní střední škola na začátku devadesátých let. V roce 1991 za mnou přijel evangelický farář a od toho okamžiku mezi námi vznikl intenzivní vztah. Zval mě k sobě na návštěvu a seznámil mě s křesťany. Ukazoval mi svým životem a vztahem ke mně praktickou víru v Ježíše Krista. V roce 1992 o velikonocích jsem se rozhodl, že i já chci věřit a následovat Ježíše Krista.

Vystudoval jsem střední školu sociální Evangelická akademie v Náchodě. Maturitu jsem absolvoval v roce 1995 a o rok později jsem se přihlásil na evangelickou teologickou fakultu UK v Praze. Tu jsem ukončil s vyznamenáním a rozhodl jsem se, že přijmu povolání

od Boha, abych byl aktivním farářem. Dlouho trvalo, než Českobratrská církev evangelická pochopila, že chci a mohu být farářem.

V roce 2005 jsem nastoupil do farního sboru ve Mšeně u Mělníka. Je to malý sbor, kde jsem musel obnovit některé aktivity a především jsem se chtěl soustředit na vztah s těmi, kteří do kostela nechodili, a tak jsem je zval a snažil se jim vycházet vstříc. Poznal jsem tam několik romských dětí, na které rád vzpomínám, neboť jsem s nimi navázal hezký vztah, často si ke mně chodili pro radu, když měli nějaký problém v životě. Po třech letech jsem odtud odešel kvůli zdravotním problémům mé manželky, protože v té oblasti je velmi špatné ovzduší během celého podzimu a zimního období. Mnoho farních sborů odmítlo, abych jim sloužil jako jejich farář, a vedení církve neprojevalo žádný vztah vůči mé osobě, a tak jsem od roku 2008 farářem bez aktivní služby, jen občas zvěstuji evangelium při bohoslužbě, když mě nějaký farář požádá o výpomoc během své dovolené. Máme tři malé děti, které vychováváme podle zásad křesťanské výchovy.

Napsal Ondrej Kováč

27.12.2012 v Jindřichově Hradci

Osobní korespondence z 27. 12. 2012

Příloha č. 4.

Interview s kazatelem KS Plzeň Karlem Řežábkem

Tento rozhovor s kazatelem Křesťanského společenství z Plzně Karlem Řežábkem, se uskutečnil v jedné plzeňské kavárně.

Sedíme teď s Karlem Řežábkem v jedné plzeňské kavárně a já bych se Tě Karle rád zeptal. Slyšel jsem, že u vás existuje nějaký romský sbor. Proč vznikl ten romský sbor nebo z jaké iniciativy vznikl ten romský sbor?

My to máme u nás tak, že chceme, aby věci nějak vyrostly zespoda, aby nevznikaly ty věci nějakým, jako direktivním nebo administrativním rozhodnutím z vedení, ale spíš se snažíme se dívat kolem, jako, co bude dobré a to potom podpořit. A tady tohle vzniklo tak, že před lety, přesně datum nevím, to bych si musel dohledat, ale řadou let došlo ke sloučení dvou tady plzeňských společenství Křesťanského společenství Plzeň, jehož jsem pastorem a sboru Slovo života, takže tyhle dva sbory se sloučily dohromady a zůstalo teda Křesťanské společenství Plzeň spojené z těchhle dvou společenství a my jsme vlastně zdědili tímhle způsobem jeden velmi zajímavý manželský pár, respektive rodinu. Ten muž je Rom a jeho manželka je

Korejská misionářka a mají teda děti, ale, co je právě na nich zajímavý, že oni oba dva mají hodně na srdci Romy, romský etnikum, a i ona jako Korejka, tak prostě si ty Romy velmi zamilovala, což se teda pak projevilo i tím, že se vdala za Roma a oni vlastně teda byli nějakou dobu normálními členy toho našeho společenství a pak za mnou najednou přišli s tím, že mají touhu dělat něco speciálně dělat pro Romy, právě proto, že si uvědomují, že některý ty jejich potřeby jsou odlišný od potřeby teda toho bílého etnika, když to řeknu takhle a že by rádi založili romský sbor v rámci toho našeho sboru. No, tak já jsem s tím přišel na naše staršovstvo, kde jsme o tom mluvili a právě, že jsme je už znali, jako viděli jsme, že to jsou lidi, který v tom mají naši důvěru, že by to mohlo být dobrý, tak jsme řekli tak to zkuste. Zkuste, co se z toho vyvine, když se to uchytí, tak to bude prima, jinak to stejně stojí za vyzkoušení, i kdyby prostě to nevyšlo na první pokus, tak stejně to zkuste. Takže jsme jim potom normálně veřejně

požehnali, oznámili jsme to ve společenství, že vzniká romský sbor a pomáhali, vlastně pomáháme do dneška teda s placením nájmu no a podobně, no a ten sbor teda už existuje řadu let s tím, že se schází vlastně každou neděli pravidelně, mají potom ještě v týdnu ještě další akce kromě Bohoslužeb, ale od počátku, vlastně, mají svoje vlastní chvály (křesťanské písně), které jsou v romštině, mají svoje ... teda kážou si tam sami, s tím, že taková ta kontinuita mezi tím jejich sborem a našim sborem mateřským, vlastně je velmi volná a my to se snažíme právě nedělat zase jako administrativně, ale vztahově, přes ty vztahy, takže ta kontinuita je zachovaná vlastně tím, že já tam jednou měsíčně kážu.

A ten sbor, jestli to dobře chápu, funguje při Křesťanském společenství a není součástí Římskokatolické církve.

Ne, ne. Schází se sice v prostorách Římskokatolické církve, v pavilonku, kde se schází Františkáni, ale máme to jenom od nich, jako, pronajatý. My, vlastně, se taky scházíme v kostele svatého Martina a Prokopa, tak my to máme taky pronajatý. Jo, takže to je normálně, vlastně ten sbor patří pod tu správu nebo pod ičo nebo jak bychom to řekli toho KSka – Křesťanského společenství Plzeň.

A jak dlouho ten sbor funguje?

Tak to bych se právě musel právě podívat. Já jsem o tom přemýšlel, když sem sem jel – než sem sem jel. Je to, podle mého, tak devět, deset let, možná už.

Tak to je docela dost požehnané.

Pak se můžu podívat do notebooku, mám sebou notebook.

Ne, to není třeba. To je docela dost požehnané. A kolik tam si tak chodí Romů?

Jeví se to různě, protože ta Romská skupina má prostě svoje specifika i v tom, že jsou jinak nebo míň organizovaný než my a, takže tam bych řekl, že se to tak přelevná do dvaceti, do čtyřiceti lidí. Třeba naposledy jsem tam byl minulou neděli kázat, tak jich tam bylo tak čtyřicet bez dětí, když nepočítám děti. Těch dětí tam byla taky hromada, takže jakoby to je pěkný, ale někdy je jich tam zase míň, jo, takže to jako jsou takový vlny. V podstatě bych řekl, že asi, když bych to hodnotil jako zpětně, tak si myslím, že je to lepší způsob, když ten sbor existuje

samostatně, udělají si to svým způsobem, protože, prostě, spousta těch věcí je kulturně, prostě, velmi odlišných. Třeba my jsme zkoušeli dělat jednou za rok společně, jako obě ty společnosti dohromady, ale vlastně se to moc neosvědčilo, protože nám se třeba ty jejich chvály líbí, jo, takže pro nás to bylo oživení, ale pro ně, vlastně, celkově ty naše Bohoslužby byly moc takový klidný, moc jakoby málo živý. Jo. Takže vlastně asi je to lepší tak, jak jsme to nakonec nechali, že když něco vyplyne, tak to vyplyne, ale že to zase nějak jako nesnažíme se z toho dělat nějaký pravidlo, Tak to je jako jeden rozdíl, že jo, že taková ta živost těch Bohoslužeb, prostě, jim vyhovuje daleko, ..., takový dynamičtější projev i kazatelský, což si myslím, že si na mě zvykli, že já, prostě nejsem ten dynamický kazatel příliš, takže, ..., ale myslím, že už se máme rádi za ty roky, jo, že tam prostě sem skutečně každou – každý měsíc a že už vidí, to tenkrát mi jeden z nich řekl, vlastně, že oni si hrozně cení toho, když to vydrží, jo, že vždycky se někdo nadchne pro něco a chvilku to trvá a tím, že tady tohle to trvá už deset let, nebo jak dlouho, tak to, tak už mi prostě věří, že je mám rád doopravdy. A taky, vlastně, já sem takový ten typ haptivní (dotýkající se), že vyjadřuju lásku nebo zájem o člověka, prostě dotekem nebo objetím nebo něčím, a to myslím že pro ně taky něco znamená, že je objímám, že je, prostě, ..., že se jich neštítím nebo nestraním nebo já nevím, jo, což možná s tím nějakým způsobem souvisí. Takže to je jedna odlišnost. Druhá odlišnost je právě v tom, že i třeba délka Bohoslužeb jim vyhovuje ... delší než my jsme zvyklí normálně a další věc, že, vlastně mají různé věci, který tam vybublají, kvůli kterým se třeba rozejdou, pak se zase sejdou, jo. Že i v tomhle tom, je to troch jiný, než jsme zvyklý u nás, no. Že u nás jakoby to je možná míň divoký, ale pak třeba o to trvalejší, jako nějaký ty rozdělení, nebo něco takového, tak tady jsem viděl, že tady je to všechno emotivnější i v té prudkosti, ale i potom třeba v tom, že se to zase poměrně rychle spraví zpátky. Takže to asi ovlivňuje i to, proč třeba kolísá ten počet a podobně.

No, ono je o nás Romech velice známé, že velice rychle vybuchneme, pak velice rychle splaskneme. Mýváme – jsme temperamentnější, což jsi možná viděl. Před čtrnácti dny byl pochod Romů po hlavním městě, v Praze, pak bylo kázání ...

Čet jsem o tom. Neviděl jsem to, jen jsem o tom čet.

Pak bylo závěrečné kázání u Martina ve Zdi, kde jsem já měl tu čest kázat a ty Bohoslužby byly opravdu živé. Prostě ... mě to trošku připomínalo, jako když Afroameričani mají své Bohoslužby v tom svém – v tom svém společenství. A chtěl jsem se Tě zeptat. Mohl bys mi něco blíž říct o tom kazateli? Říkal jsi, že je to Rom. Pochází z romské rodiny?

Jo, jo. Je to čistokrevný Rom. Jmenuje se Emil Čonka, jeho bratr Ivan Čonka, vlastně dlouhou dobu působil v těch romských osadách na Slovensku a i tady v Plzni nějakou dobu. Jsou taková hodně velká rodina, teďka nevím, jestli jich bylo dvanáct, nebo kolik sourozenců. Prostě hodně velký počet těch dětí. Vlastně do tady tohohle sboru chodí několik z nich, včetně, teda tam patřila i jeho maminka, která nedávno umřela. Tak i to třeba byl pro mne, jako, zvláštní zážitek být na tom romském pohřbu, jo. Že, byl jsem tam pozvaný, abych tam měl nějakou promluvu, kratší, teda jako jejich duchovní z části. Tak to byla pro mne zvláštní zkušenost. Oni teda vlastně jsou čistokrevně romská rodina.

A možná se zeptám hloupě, asi bych se na to ptát neměl, protože by mne za to někdo mohl osočit, že je to diskriminační. Ale zajímalo by mne, jaké on má nejvyšší ukončené vzdělání?

Tak to, abych se přiznal, nevím. Myslím si, že bych to typoval jen na základní.

To na tom nic nemění, protože kazatelem být může, A pochopil jsem dobře, Ty jsi teda tedy kazatelem v Křesťanských sborech?

V Křesťanském společenství. Já jsem tedy oficiálně pastor, jako statutární zástupce sboru ...

Tedy placený?

Jo.

Takže já bych To pro tuto chvíli poděkoval Karle. Máš zvláštní jméno. Už jsme o tom asi mluvili ... kárat el, Bůh volal. Myslím, že právě k tomuhle tomu Tě Pán Bůh povolal, ..., nechci to nějakým způsobem bagatelizovat, protože třeba má pro tebe ještě nějaký jiný úkol, stejně jako pro mě a ...

Jestli Ti do toho teda můžu skočit. To je právě jako zajímavá myšlenka s těmi jmény, protože jsem nevěděl, co toto jméno znamená, jo, ale jinak to, jak vnímám nějaký Boží povolání pro mne, pro můj život, je být mostem. Vytvářet most mezi rozdílnými břehy. A právě, že to vnímám, že součástí toho je i ten most mezi tím romským a bílým etnikem, jo. Že nějakým způsobem si mě k tomu Pán Bůh použil, byť nevím, jestli jsem v tom všechno udělal dobře,

nebo všechno to, co si od toho Pán Bůh představoval, ale že se mi zdá, že se nějakým způsobem to moje skutečný jméno, který třeba jednou bude na tom bílém kamínku, že nějak souvisí s tím mostem a že se tady v tomhle tom projevilo. Že tady, včetně třeba toho, co jsem říkal, že se scházíme v katolickém kostele, jako protestanti. Nevím, jestli je moc protestantských sborů, který se k pravidelným bohoslužbám schází v kostele, který normálně funguje jakoby pro mše, tak ...

To je velice zajímaví na co jsi narazil, takže přeci jen asi ještě chvíli budeme pokračovat, protože já jsem na Tebe dostal kontakt od katolického kněze. A když jsem takto kontaktoval ty Římskokatolický kněze, abychom byli přesnější, tak, Prostě někteří se zmiňovali, že jsou nešťastný z toho, že jim druhá církev přebírá jejich klienty, jo, což mi připadalo tak trochu zavádějící, a tak jsem na to odpověděl, že přeci nezáleží na tom, jako, kdo koho má, ale záleží na tom, abychom všichni měli své jména zapsaná v té bílé knize tam nahoře ...

Přesně tak.

Abychom byli součástí té jedné neviditelné církve a neštěpili se na různé církvíčky tady na zemi ...

Moje řeč.

Takže tohle to je vlastně zajímavé. A mohl bys tak nějak trochu popsat, jak vůbec k tomuhle došlo, nebo, jak se k tomu stavěla ta Římskokatolická církev, nebo ten farář římskokatolický církve, když jste jí o tohle to požádali? Protože to není normální.

No, to je právě strašně zajímavý, protože to vyrůstá z určitý historie, kterou tady v Plzni máme jako církve. Já jsem přišel před dvaceti lety, já jsem náplava, já nejsem původně plzeňskej.

A odkud jsi?

Z takový malý vesničky na západu Čech, městečka Kraslice, pak jsem byl pár let v Praze a jsem teď tady v Plzni. Takže já vlastně za těch dvacet let, když jsem sem přišel, jako pastor, tak ty vztahy církví tady už nějak existovaly, mezi sebou, se církve kamarádily poměrně a to i protestanti a katolíci, ale byly ty vztahy, aspoň z mého pohledu tehdejšího, na dost takový formální rovině, ale existovaly. Což bylo důležitý. Existovalo pravidelný setkávání jednou za dva měsíce, které existuje dodnes, kdy vlastně ti představitelé církve se sešli. Prostě informovali se o věcech, co dělají. Prostě měli nějakou formu společenství. Jak jsem říkal. Na mně to bylo trochu příliš formální, ale neutek jsem z toho, což jsem pak byl rád. Kolikrát jsem o tom přemýšlel, jestli to má cenu vůbec, ale zůstal jsem v tom, ...

Já věřím, protože zase u nás v Českobratrské církvi evangelické to máme zase oproti Křesťanskému společenství, prostě opravdu takové suché, jo.

Takže vlastně ty vztahy už se datují daleko před tím, než já jsem sem přišel, ale postupně se to zašlo prohlubovat a musím říct, že dneska, si myslím, jsme skutečně už přátelé, mezi sebou. Jako ti představitelé těch církví, který tady v Plzni jsou. A tady z tohohle přátelství, z toho, že já se vlastně znám s biskupem Františkem Radkovským, jo, což je biskup té plzeňské diecéze, tak se s ním znám osobně. Nabídl mi tykání, takže si tykáme, takže, jako řek bych, že se známe jakoby dobře, tak vlastně z těchtohle vztahů vychází i potom ty možnosti, které jinde nejsou, protože tam je i ta velká úroveň důvěry, že tam nepůjde o přetahování oveček nebo něco takového, ale že, prostě se respektujeme v té odlišnosti a nemáme tu potřebu, jakoby kázat jeden proti

druhému nebo říkat tam nechod'te, tam to dobrý není, že jo. To je důležitý, jo. Ta úroveň důvěry, ...

Z čí iniciativy to vzniklo? Z iniciativy protestantů nebo katolíků?

A co?

To, že byste se tam mohli scházet, ...

Z naší. To vzniklo vysloveně ode mne, z protestantů, protože my nemáme žádný naše vlastní prostory. Takže jsme se hodně dlouhou dobu scházeli v aule jedné Základní školy. Tam jsme pak měli nějaký problémy s koberci a tak dále a hledali jsme nové místo a oslovili jsme plzeňské církve, různé. No a v podstatě všude to bylo nějak komplikovaný, ale potom jsem vlastně zašel do toho Seleziánského kostela, kde se do dneška scházíme. Šel jsem tehdejším teda jejich duchovním, který tam byl, a právě, že mi to přišlo v mnoha ohledech moc pěkné, protože on mi všechno ukázal, proved mě kostelem, říkal takhle to tady máme, tady byste mohli, ... Jo já jsem se ptal, no a jak by to bylo, jestli bychom mohli tady mít normálně třeba aparaturu složenou, jestli bychom mohli, že jo, u toho oltáře, kam normálně může jenom kněz, tak my bychom tam chtěli mít hudební skupinu, která tam bude zpívat a jestli by to nebyl problém. Prostě nic nebyl problém, a já jsem říkal, jak by top bylo s penězi? A on říkal, to bychom se nějak potom domluvili. Asi jenom za energie nebo něco. Prostě vůbec nebyl ani jako problém, jo, z tady téhle strany, ale to, co bude důležité, aby s tím souhlasil otec biskup. A já jsem říkal. No tak já mu zavolám. A vytočil jsem jeho číslo a říkal jsem. Ahoj Františku, tady Karel Řežábek, a tak jsme se prostě ... A on říkal, já jsem říkal. Jsme tady teď u Seleziánů, bavíme se o tom a tak jenom bychom chtěli vědět, jak by ses tady na toto Ty díval a říkal. No samozřejmě. Církev by si měla pomáhat. To je jasný. Žádný problém to není. No a

tím se to vyřešilo. Tím to bylo jasné. Prostě tím, že tomu dal požehnání otec biskup, tak nebyla žádná překážka.

Takže vlastně, jestli tomu dobře rozumím, tak Ty jsi šel za představitelem Římskokatolické církve, aby Ti k tomu dal požehnání, on se odvolal na svého nadřízeného, a protože Ty ses s ním znal, tak jsi mu zavolaš a on, protože proti tomu nic neměl, tak jste se tam začali scházet.

Ano, a už jsme tam deset let.

A je to malý nebo velký kostel?

Je to kostel, ..., vejde se tam tak sto padesát lidí sedících, takže Takže dopoledne tam běží dvě Selezíánské mše a odpoledne tam potom máme my každou neděli.

Tak to je, to je úžasné. Tak já Ti ještě jednou Karle děkuji za Tvůj příspěvek a přeju hodně požehnání do dalších dnů.

Já Tobě taky.

Ať vám opravdu Bůh žehná a chrání vás, ať nad vámi rozjasní svou tvář a je vám milostiv.

Amen. Děkuju.

Autentický přepis interview, uskutečněného v jedné plzeňské nádražní kavárně 20. 10. 2012